

ORVOSI KÖNYVTÁRAK

MEDICAL LIBRARIES

*A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének
hivatalos lapja*

2015. 12. évf. 2. szám

Tartalom / Contents

KÖSZÖNTŐ	3
HÍREK / NEWS	4
<i>Kokas Károly: „Példabeszéd a könyvtárról”</i>	4
<i>Gracza Tünde: Az „Orvosi Közügyek”-ről</i>	5
MAGYAR ORVOSI KÖNYVTÁRAK SZÖVETSÉGE / HUNGARIAN ASSOCIATION FOR MEDICAL LIBRARIES	6
<i>Egészség- Információ – Könyvtár 2015</i>	6
<i>Tisztújító közgyűlés</i>	6
<i>Tapasztalatok és tervek: Dr. Vasas Líviával és Dr. Palotai Máriával készített riport</i>	14
EREDETI KÖZLEMÉNYEK / ORIGINAL ARTICLES	18
<i>Hajnal Ward Judit: Nyitott tudomány, nyitott könyvtár: gondolatok egy előadás után</i>	18
<i>Holl András: Repozitóriumokról és a REAL-ról</i>	30
<i>Mátyás Melinda: MTMT adminisztrátori feladatok megoldása eltérő környezetben</i>	37
<i>Beke Gabriella: A Zala Megyei Kórház jelenléte az MTMT-ben</i>	45
NÉVJEGY / CARDS	51
<i>Kovács Edina</i>	51
<i>Fekete Rita</i>	52
SZERZŐI ÚTMUTATÓ / INSTRUCTION FOR AUTHORS	53

Köszöntő / Editorial

Kedves Kollega! Kedves Olvasó!

A MOKSZ új elnöksége nevében sok szeretettel köszöntök Mindenkit az *Orvosi Könyvtárak* legújabb számával.

Több mint százan vettünk részt 2015. március 27-én az *Egészség-Információ-Könyvtár* konferencián. Több prezentáció foglalkozott a könyvtárosság jövőjével, terveivel, feladataival, hogy minél inkább megfeleljünk felhasználóink elvárásainak. *Hajnal-Ward Judit: Nyitott tudomány – nyitott könyvtár* című előadása ezért aktuális téma számunkra. A hazai tudományos kutatás hiteles nyilvántartását és bemutatását szolgáló repositóriumok, így a *Magyar Tudományos Művek Tára* kitörési pontot jelenthetnek az orvosi könyvtárosok számára. Aktualizálásuk, karbantartásuk jelentős mennyiségű és minőségű munkát hárít ránk, de egyúttal a könyvtárak, könyvtárosok létét, szükségességét, fontosságát is igazolja.

Remélem még azoknak is nagy örömet szerez a mostani számban olvasható négy elhangzott előadás, akik megtisztelték jelenlétükkel konferenciánkat!

Márciusi rendezvényünk második felében került sor a MOKSZ tisztújítására. A régi vezetőségből Beke Gabriellával közösen folytatjuk a munkát, ezzel is biztosítva a folyamatosságot. Az elnökség tagjai röviden bemutatkoznak a következő oldalakon. Tapasztalatainkat és terveinket vázoljuk Dr. Vasas Líviával. Közösen válaszolunk a volt elnökünkben – a MOKSZ-szal kapcsolatban – megfogalmazódott néhány kérdésre.

1996-ban 40 könyvtár csatlakozásával alakult meg a MOKSZ. Jelenleg 55 tagkönyvtárunk van. Szeretném, ha ez a szám nem csökkenne. A vezetőség tagjaival többek között ezen szeretnénk munkálkodni. Igyekszünk az Alapszabályunkban felsorolt feladatokat jól ellátni és egymás munkáját segíteni.

Az *Orvosi Könyvtárak* nívós folyóirattá nőtte ki magát az elmúlt években. Az egyszerű hírlevélből szakmailag lektorált cikkeket közlő periodikumná vált. A szerkesztési feladatokat Gracza Tünde és Kárpáti Zoltánné Tölgyesi Ágnes, valamint a munkájukat segítő lelkes munkatársak vették át. Nagyon fontos számunkra, hogy a színvonalat megtartsuk, és ha lehet, növeljük. Továbbra is számítok az ötleteitekre, segítségetekre!

Igyekszünk megfelelni a kor kihívásának, már a Facebook közösségi portálon is megjelent a MOKSZ. Egy újabb csatorna a tájékoztatásra! Kérem, hogy minél többen csatlakozzatok!

A magam, és az elnökség minden tagja nevében köszönöm a bizalmat és remélem, hogy nem okozunk csalódást.

Dr. Palotai Mária
MOKSZ elnök

Hírek / News

[KATALIST] Manapság nem csupán a könyvtárak léte került veszélybe, de elnevezésük körül is heves viták alakulnak. Az alábbi sorokat a magyar könyvtárosok kedvelt levelezőlistáján találtuk és a szerző engedélyével tesszük most közzé:

„Kedves Mind,

egy példabeszédben világítanám meg, miért nem értek egyet egy új névvel, a könyvtár szó túlhaladásával.

7-8 éve egy csapat könyvtárossal tanulmányúton éppen Oslo könyvtárait szemléztük. Mi szegediek, akiknek könyvtára a Tanulmányi Információs Központban működik, kellemetlen érzéssel láttuk, hogy a "fejlett Nyugat" egyetemein is ott díszleg a tábla, hogy "lörning szenter" (nem tudom pontosan hogy van norvégül, de jól felismerhető volt). Azért volt a rossz érzés, mert nekünk nem tetszett anno a "könyvtár"-tól való elvállás. Aztán meglepetésünkre – látván, hogy olvassuk a táblát – az ottani kollégák kicsit szégyenkezve mondták, hogy évekkal ezelőtt ők is bedőltek a buta divatnak, s most sorra keresztelik vissza ezeket. Kérdeztük, miért? Mert nem lehet az emberiség alapvető intézményeit egy paradigmaváltás kapcsán eltörölni, átnevezéssel gallyra tenni. Nagy szavak? El tudja bárki képzelni, hogy az igen szétszórtan, más-más stádiumban fejlődő világban hirtelen konszenzus lesz egy majd a három ezer éves intézmény új neve körül? S ha nem? Akkor felfalja magát a típust a közösségi tér, az IT szolgáltatás, a tanulószoba, az információs központ és mi egyéb. Aminek 100 neve van, azt nem lehet rendszerszinten kezelni, hiszen folyton vitatható a valódi mibenléte, lényege. Ez is, az is lesz. Különben is a kórház, a múzeum, levéltár, iskola nem éppen paradigmaváltásban van? Hiszen az informatika többüket teljesen megváltoztatja. DE: megváltoztatja-e lényegüket, alapvető társadalmi hivatásukat oly módon, hogy a régi nevük eldobható? A nevek, fogalmak nyelvileg is, és tartalmilag is identitásképzők, egész kultúránkat meghatározzák. A biblos, biblio tövekben rejlő könyv már sokfélét jelentett, eredetileg még agyagtáblát is talán, de tekercset, kódexet, könyvet, elektronikus könyvet biztosan. Mégis magában foglaló és kiterjeszthető is volt. Miért ne lenne ugyanilyen a könyvtár is? Mader Béla, aki a hatvanas évektől kalauzolta, különféle beosztásokban a szegedi egyetemi könyvtárat az elektronizált, modern könyvtár felé, gyakran mondta el: "A jövőben

modernebbek leszünk, ha a templomainkat 'imádászati és áldozati centrum' szavakkal illetjük?" Teszem hozzá: azok után, hogy Abu Simbel, az Akropolisz, a Notre Dame, vagy a krakkói Nowa Hutta stb. is belefért eddig gond nélkül a templom szóba? Öntelt és dagadó mellű korban élünk, a felszínen, miközben kultúránk alapjai sokfelé inognak. Több találmányunk van, mint amennyit valójában birtokolni tudunk. A technika megelőzi gyakran az úzust, a jogot, s az erkölcsöt is, mi magunk bámulunk, mi következik s miből? Minden megújítás ránk fér biztosan, de az alapokat, még nevükben sem szabad és érdemes megkérdőjelezni.

Köszönöm a figyelmet. Talán érdemes innen is nézni, s megfontolni mindezt.

Üdvözlettel,

Kokas Károly

kokas@bibl.u-szeged.hu
SZTE Klebelsberg Könyvtár

Az 1879-1914 között megjelentetett „Közegészségügyi Kalauz” köteteit lapozgatva bukkantunk rá annak melléklapjára, az „Orvosi Közügyek”-re. Ez az első magyar nyelvű, egészségügyi politikai témával foglalkozó, az 1886-1887-es években havonta közreadott szakfolyóirat. A folyóirat nem szerepel az orvosi könyvtárosok által jól ismert, Batári Gyula szerkesztette „Magyar orvosi és egészségügyi folyóiratok (1803-1804)” bibliográfiában, így joggal feltételezhető, hogy újdonságra bukkantunk. A melléklapok egybefűzve találhatóak meg a Közegészségügyi Kalauz köteteiben a melléklap és a cím pontos megjelölésével, a fűzetszámozás gondos feltüntetésével, de velük folyamatos oldalszámozással. Az „Orvosi Közügyek” ugyan csupán pár számot ért meg, de a szerkesztők szándéka szerint „tisztán” a közegészségügyet és a közegészségügyi személyzet érdekeit kívánta kiszolgálni. Megjelentetésének célját az első számban fogalmazták meg: „A mi politikai lapunk egyetlen egy politikai pártnak sem szegődik szolgálatába, sem kormánypárti, sem ellenzéki politikát nem úz, hanem törekvése csupán s kizárólag az, hogy a hazai közegészségügy és személyzetének méltányos kívánalmai, törvényes jogai a politikai téren is kifejezésre jussanak és érvényre emeltessenek.”.

Gracza Tünde

tunde.gracza@aok.pte.hu

PTE Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont
Pekár Mihály Orvosi és Élettudományi Szakkönyvtár

Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége/ Hungarian Association for Medical Libraries

Egészség - Információ - Könyvtár 2015

Amint azt a legutóbbi "Orvosi Könyvtárak" számában jeleztük, 2015. március 27-én az Állami Egészségügyi Ellátó Központ Országos Egészségtudományi Szakkönyvtár és a MOKSZ közös szervezésében az EMMI épületében – Budapest, Arany János utca 6-8. – konferenciát rendeztünk, Egészség - Információ - Könyvtár címmel. A délelőtti előadásokról az „Eredeti közlemények” rovatunkban teszünk közzé néhányat, a MOKSZ éves közgyűléséről az alábbiakban adunk hírt.

Tisztújító közgyűlés

Az új elnökség és elérhetőségeik:

Név	Munkahely és címe	e-mail
Palotai Mária, PhD (elnök)	ÁEEK Országos Egészségtudományi Szakkönyvtár 1051 Bp. Arany János u. 6-8	palotai.maria@aeek.hu,
Bede Józsefné Szabó Gyöngyvér	Szabolcs-Szatmár-Bereg-Megyei Kórházak és Egyetemi Oktatókórház, Dr. Kállay Rudolf Orvostud.Szakkvtár és Közműv. Gyűjtemény, 4400 Nyíregyháza Szent István u. 68.	bede.jozsefne@szszbmk.hu,
Beke Gabriella	Zala Megyei Kórház Egészségügyi Szakkönyvtár, 8900 Zalaegerszeg, Zrínyi M. út 1. Pf.: 24.	bega@zmkok.hu
Bérczy Ildikó	Jahn Ferenc Dél-pesti Kórház Orvosi Könyvtár 1204 Bp. Köves u. 1.	konyvtar@jahndelpest.hu
Gracza Tünde, PhD	Pécsi Tudományegyetem, Pekár Mihály Orvosi és Élettudományi Szakkönyvtár, 7624 Pécs, Szigeti út 12.	tunde.gracza@aok.pte.hu
Kárpáti Zoltánné Tölgyesi Ágnes	Békés Megyei Pándy Kálmán Kórház Orvosi Könyvtár 5700 Gyula, Semmelweis u.1.	tolgyag@pandy.hu,
Virágos Márta, PhD	DEENK Kenézy Élettudományi Könyvtár 4032 Debrecen, Egyetem tér 1.	marta@lib.unideb.hu

Remélem, hogy nincs szükség részletes bemutatkozásra, mivel már több évtizede dolgozom könyvtárosként, a legtöbb kollegával személyes kapcsolatom van.

Röviden magamról:

1954. június 5-én születtem Budapesten, ahol azóta is élek.

Munka mellett tanultam tovább, mindig egy-egy lépcsőfokkal feljebb lépegetve, 2004-ben szereztem meg

végül a doktori (PhD) címet.

1974-től egy évtizedig az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központban dolgoztam. Majd 1984-től folyamatosan ugyanabban a könyvtárban, az Egészségügyi Minisztérium épületében lévőben dolgozom. Talán a sok átszervezés, átnevezés (ESZTIK, OOIIK, ESKI, GYEMSZI, ÁEEK) is segített abban, hogy ne fásuljak bele a munkába. Jelenleg a könyvtárunk az Állami Egészségügyi Ellátó Központ (ÁEEK) Országos Egészségtudományi Szakkönyvtár elnevezést birtokolja. 2003. decemberétől könyvtárvezető munkakört töltök be.

Mindig is fontosnak tartottam a szakmai szervezetek munkáját, a közvetlen kapcsolattartást, az összetartozás érzését és egymás segítségét a szakmában dolgozó kollegákkal. 1978 óta vagyok tagja a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Műszaki Könyvtáros Szekciójának. 2006-ban léptem be az EAHIL szervezetébe (The European Association for Health Information and Libraries).

Jól emlékszem a MOKSZ megalakulására 1996-ban, a szinte forradalmi hangulatra. Mi, orvosi könyvtárosok nem tudtuk elfogadni, hogy nem dolgozhatunk tovább hálózatban, ezért összefogtunk és létrehoztuk a szövetségünket.

A MOKSZ munkájában, rendezvényein már a kezdetektől részt veszek. 2008-tól vagyok vezetőségi tag.

Szabadidőmet az olvasás, azon belül az erdélyi irodalommal való foglalkozás és a komolyzene hallgatása tölti ki. Dorka kutyámmal szeretek sétálni, kirándulni. Emellett, ha tehetem, akkor utazom, új városokat, szigeteket ismerek meg.

Dr. Palotai Mária

könyvtárvezető

palotai.maria@aEEK.hu

ÁEEK Országos Egészségtudományi Szakkönyvtár

27 éve dolgozom a Szabolcs-Szatmár-Bereg-Megyei Kórházak és Egyetemi Oktatókórház nyíregyházi telephelyén.

A közművelődési gyűjteményben kezdtem, majd 1999-től az Orvostudományi Szakkönyvtárba kerültem át.

2004-ben végeztem az Eötvös József Főiskola és Nyíregyházi Főiskola Könyvtáros és információs menedzser szakán. 2006-ban felvettek az ELTE könyvtár kiegészítő szak levelező tagozatára, de egy év után – rajtam kívül álló okok miatt – abbahagytam.

2012. szeptemberében megbízást, majd 2013. áprilisában kinevezést kaptam a Dr. Kállay Rudolf Orvostudományi Szakkönyvtár és Közművelődési Gyűjtemény vezetésére.

A kinevezés nagy kihívás ebben a közgazdász szemléletű világban, ugyanakkor szép feladat is.

2014-ben megszereztem a „Könyvtári Vezetői Ismeretek I.-IV.” tanúsítványt.

Célom – a kor szellemének megfelelően – a tudásháttér biztosítása, valamint az, hogy a kórházunk munkatársai ebben a feszített munkatempót diktáló világban, kilépve a „mókuserékből” megmutathassák magukat „kicsit másképp”.

Sikeres a kezdeményezés! ☺

Bede Józsefné Szabó Gyöngyvér
könyvtárvezető

bede.jozsefne@szszbmk.hu

*Szabolcs-Szatmár-Bereg-Megyei Kórházak
és Egyetemi Oktatókórház*

*Dr. Kállay Rudolf Orvostudományi Szakkönyvtár
és Közművelődési Gyűjtemény*

1990. februárjától a Zala Megyei Kórház Egészségügyi Szakkönyvtár könyvtárosaként, 1994-től e könyvtár vezetőjeként dolgozom. Informatikus-könyvtáros (1994) szakképesítés mellett kulturális menedzser (2001) valamint információs társadalmi tanácsadó képesítést (2010) is szereztem.

Alapvető törekvésem – speciális könyvtári, informatikai szolgáltatások révén – a kórházban folyó gyógyító munka és az ehhez kapcsolódó oktatás, kutatás segítése. Ennek egyik hangsúlyos elemeként könyvtárunkban gyűjtjük, rendszerezünk, hozzáférhetővé tesszük a kórház munkatársainak tudományos produktumait. Pályázatokhoz kötődő számítástechnikai fejlesztéseink révén önálló informatikai hálózattal, önálló webcímen elérhető könyvtári portállal, megfelelő integrált könyvtári rendszerrel állunk olvasóink, felhasználóink rendelkezésére. Nyilvánosan elérhető egészségügyi/orvosi adatbázisok önálló használatát segítő akkreditált képzést is tartottunk az ez iránt érdeklődő szakdolgozóknak.

A MOKSZ elnökségének tagjaként 1999 óta – leginkább saját tapasztalatokra és persze az azokat kiegészítő kutatásokra épülő – közleményeimmel, előadásokkal is igyekszem befolyásolni a hálózat munkáját.

Elképzelésem szerint a régiókra épülő kapcsolattartás, a MOKSZ honlapjának működtetése kiemelten fontos feladatok, melyek a szervezeti élet erősítését szolgálják. Úgy gondolom, hogy a mi hivatásunk is azon munkák egyike, amit csak hittel, elkötelezetten, folyamatos önképzéssel, kellő szakértelemmel érdemes és szabad végezni. Így válhatunk a gyógyítók és ápolók egyenrangú partnerévé.

Beke Gabriella

könyvtárvezető

bega@zmkok.hu

Zala Megyei Kórház Egészségügyi Szakkönyvtár

Minden energiámmal a könyvtár megmaradásáért, a szolgáltatások színvonalának megőrzéséért küzdök több, kevesebb sikerrel.

- Az általános könyvtári szolgáltatások mellett havi rendszerességgel szervezünk továbbképzési pontokkal hitelesített, orvosoknak akkreditált továbbképzéseket
- Novemberi előadásainkkal évről-évre csatlakozunk a Magyar Tudományos Akadémia által szervezett „Magyar Tudomány Ünnepe” rendezvénysorozathoz.
- Kórházunk 35 évnél fiatalabb diplomás dolgozóinak

rendezzük a „Fiatal orvosok és diplomások fórumát”

- Intézetünk az elsők között csatlakozott a Magyar Tudományos Művek Tára nemzeti bibliográfiai adatbázishoz, dolgozóink publikációit természetesen a könyvtáros tölti fel

- Kialakítottuk a „Szempontrendszer az osztályok szakmai – tudományos tevékenységének értékeléséhez” rendszerét, ami az osztályok minősítésének része lett. (és segítség az MTMT publikáció feltöltéshez)

Végzettség:

2005. Minőségmenedzsment a könyvtárban I; II; III; IV. modul, (Katona József Könyvtár, Kecskemét)

2000. számítógép-kezelő, Nemzeti Szakképzési Intézet (OSzK)

1999. kulturális menedzser, KKDSZ Szakképzési Akadémia és Műhely (Budapest)

1981. könyvtáros, Egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola SZOT Központi Iskolára kihelyezett tagozat (Budapest)

1980. középfokú könyvtárosi szakképesítés, Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ

Eddigi munkakörök:

1980. Jahn Ferenc Dél-pesti Kórház Orvosi Könyvtár, könyvtárvezető

1978-1980 Semmelweis Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtára, könyvraktáros, majd könyvtáros

1977 – 1978 Országos Műszaki Könyvtár, könyvraktáros

Bérczy Ildikó

könyvtárvezető

konyvtar@jahndelpest.hu

Jahn Ferenc Dél-pesti Kórház Könyvtár

Harminchárom éve dolgozom könyvtárosként. Ebből csupán másfél évig tevékenykedtem közművelődési területen, a többit mostani munkahelyemen orvosi könyvtárosként „szolgáltam le”.

Talán furcsa ez a kifejezés!

A Magyar értelmező szótár (ISBN 9789630585545) szerint a „szolgálat” több dolgot is jelenthet.

Alább sorolom fel – a szótár által közölt sorrendben – azokat, amelyek remélhetőleg jellemzik a már említett harminchárom évemet, és persze vonatkoznak az elkövetkezendőkre is:

- „valamilyen eredménnyel jár,
- valamilyen mértékben hasznára van valakinek,
- készségesen rendelkezésre bocsát valamit valakinek,
- ad, nyújt, okoz valamit,
- megvalósulásában, érvényre jutásában segít valamit.”

Ezért vállaltam el – néhány év önképzés után – újra hogy elnökségi tagként részt vegyek a MOKSZ munkájában. Feladatom, hogy – az „*Orvosi Könyvtárak*” főszerkesztőjeként – gyűjtssem, szelektáljam és közlétegyem a híreket valamint a munkánk során felhasználható szakmai újdonságokat.

Köszönöm a bizalmat!

Dr. Gracza Tünde
könyvtárigazgató
tunde.gracza@aok.pte.hu
Pécsi Tudományegyetem
Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont
Pekár Mihály Orvosi és Élettudományi Szakkönyvtár

„...mert minden nap: születés erre a világra és minden nap hinnünk kell, hogy nem élünk hiába!”

A Békés Megyei Pándy Kálmán Kórház orvosi könyvtárosaként a MOKSZ 2015. március 27-én megrendezett közgyűlésén vehettem át 40 éves jubileumi okleveletem. Ugyanitt - titkos szavazással - megválasztásra került a leköszönő MOKSZ vezetőség munkáját továbbvivő új, 7 tagú elnökség. Ezúton mondok köszönetet minden kollégámnak a megtisztelő bizalomért, mellyel az elnökség tagjai közé választottak. Az új vezetőségben feladatom a tagkönyvtárakkal való kapcsolattartás, az elérhetőségek naprakész gondozása, valamint online folyóiratunk, az Orvosi Könyvtárak szerkesztésében való aktív közreműködés, anyaggyűjtés, amely szintén a tagkönyvtárakkal történő kapcsolattartáson alapul. Ezért - ahogy az eddigi leveleimben is kértem Tőletek – írjatok, hívjatok! Már az elmúlt néhány hétben is sok-sok kedves hanggal, szép gondolatokkal, érdekes történetekkel ajándékoztatok meg. Köszönöm a bizalmat, az őszinteséget, az együttműködést! Hiszem, hogy a „békeidők” könyvtári hálózata új életre kel, még ha egy korszerű, a ma igényei szerint működő formában is, de újra hírt kapunk/adunk egymás létezéséről. Hiszem, hogy egyre kevesebb veszély fenyegeti létünket és egyre többen újra ráéreznek munkánk értékére. Hiszem, hogy a múltból merített erő átsegít minket a „pillanatnyi” nehézségeken. A magam példáját említve: az intézetünkben 1900-ban alapított orvosi könyvtár ma – bár naponta tapasztalva a szűkülő életteret – még mindig képes „szolgálni”. Köszönet érte az elődöknek, akik kezdetben adományokkal, később mentalitásukkal, szakmai elhivatottságukkal őrizték és gyarapították a „bőség kosarát”, amelyből ma is táplálkozunk és amelyhez minden nap hozzátesszük magunkat és lehetőségeinket, így mentve át múltat a jövőbe.

Hiszem, hogy a közösség segít életben maradni ebben a sokat megélt, tekintélyében megtépzott, lehetőségeiben egyre szűkebb keretek közé szorított, mégis értékes közösségben, az orvosi könyvtárosok családjában, ahová felemelő érzés tartozni, ahol a sok jó példa, „mérce” - amelyhez lehet/kell/érdemes igazodni - tartást ad, ahol minden pillanatban érzed: nem vagy egyedül. Ígérem, ha rajtam múlik, biztosan nem!

Kárpáti Zoltánné Tölgyesi Ágnes

könyvtárvezető

tolgyag@pandy.hu

Békés Megyei Pándy Kálmán Kórház Orvosi Könyvtára

1974-ben a KLTE Bölcsészettudományi Karán szereztem történelem-francia szakos középiskolai tanári oklevelet. 1978-ben nyertem el a Debreceni Orvostudományi Egyetem Központi Kenézy Könyvtár igazgatói állását, majd, 2001. január 01-től a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár főigazgatója voltam 2013. júliusáig.

1995-ben könyvtártudományi és informatikai tárgyú értekezésemmel egyetemi doktori címet szereztem, majd 1997-ben elnyertem a PhD fokozatot. 1998-ban a KLTE Közgazdaságtudományi karán angol nyelvű magiszteri fokozatot szereztem. Szakmai-tudományos munkám fő területe a könyvtártudomány, könyvtárépítészet, a könyvtár menedzsment és a felhasználóképzés. Nevemhez fűződik az Egyetemi és Nemzeti Könyvtár egységes integrált hálózatának kiépítése, az egyetem publikációs adatbázisának kifejlesztése. Az Egyetemen magyar és angol nyelven könyvtár és informatika tantárgyat oktatok, speciálkollégiumot vezetek. Az Informatikai Doktori iskolában témavezető vagyok. Számos hazai és külföldi szakmai fórumon, egyetemen tartottam és tartok előadást.

2004-2014 között töltöttem be az Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiumának elnöki tisztségét. 2004-től 2015. májusáig az Informatikai és Könyvtári Szövetség alelnöke voltam. Hazai szakmai feladataim mellett több nemzetközi könyvtári szervezetben képviselem a magyar könyvtárügyet (LIBER elnökségi tag, COAR elnökségi tag, LIBER Architecture Group elnökségi tag).

Publikációs tevékenységemet 1978-ban kezdtem el, azóta folyamatosan jelennek meg cikkeim magyar és külföldi szaklapokban. Két önálló kötetem jelent meg, mely a tudományos kutatás módszertanát, illetve a könyvtárépítés témáját öleli fel. Több pályázatnak voltam témavezetője, koordinátora és team tagja: legjelentősebbek OTKA, HEFOP TÁMOP. Legfontosabb elismeréseim: Könyvtárügyért kitüntetés (Informatikai és Könyvtári Szövetség 2007), Szinnyei József díj (2008), Debreceni Egyetemért Emlékérem (2010), Pro Auditoribus Universitas Debreceniensis díj (2011). Tankó Béla Különdíj (2012).

Dr. Virágos Márta
főigazgató helyettes
mviragos@lib.unideb.hu
Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár

Tapasztalatok és tervek

A 2015. március 27-én tartott tisztújító közgyűlés után válaszolt az alábbi kérdésekre a MOKSZ régi és új elnöke: Dr. Vasas Livia (VL) és Dr. Palotai Mária (PM).

Miért vállaltátok ezt a feladatot?

VL: Fontosnak tartottam a kórházi könyvtárak hatékony összefogását, az új törvények, rendeletek, jogszabályok orvosi könyvtárak szempontjából történő véleményezését, s a könyvtárosok továbbképzésének szervezését, s a könyvtárosok helyzetének stabilizálását, javítását.

A Semmelweis Egyetem Központi Könyvtára főigazgatójaként a könyvtár munkatársaitól tényleges támogatást kaptam minden téren, s így tudtam megvalósítani a MOKSZ elnöki teendőimet.

PM: Több éve tagja vagyok az elnökségnek, így ismertem a rám váró feladatot. Kicsit félttem is tőle, de a tagság részéről a nevemre érkező nagyszámú jelölés meggyőzött, hogy vállalnom kell. Néhány éve, hogy a könyvtárunk fenntartója a GYEMSZI (most ÁEEK) lett, elkezdtük a kórházi könyvtárakkal való közös munkálkodást. Közös katalógust építünk, illetve tavaly a MOKSZ-szal közösen trial-eket szerveztünk. Úgy érzem, hogy a MOKSZ elnökeként még többet tudok majd tenni a könyvtárakért. Természetesen számítok az elnökség minden tagjának és a munkatársaimnak is a támogatására, munkájára.

Mit várt(at)ok a MOKSZ-tól?

VL: Korábbi tapasztalataim szerint a különböző könyvtárak között az orvosi könyvtárak élenjárók voltak az állományépítésben, a korszerű források alkalmazásában, valamint a speciális orvosi szakirodalmi szolgáltatások végzésében. Elég csak arra gondolni, hogy az Index Medicus nyomtatott köteteinek a használata milyen nehézkes volt, vagy arra, hogy a hivatkozásokat kézzel írtuk ki a Science Citation Index nyomtatott köteteiből, s a citációs listákat mi készítettük először. A MOKSZ szerepe azért fontos, mert összefogja az orvosi könyvtárosokat, egyszerre tudja értesíteni, tájékoztatni, tovább képezni a tagokat az újdonságokról, s egy kissé a felhasználók, az orvosok előtt járva támogatni szakirodalommal, illetve azon friss lehetőségekről, amelyek gyorsan jelentkeznek, változnak. Például a nyomtatott folyóiratok mellett megjelenő online változat, ezután a

nyomtatott kiadás eltűnik, s marad az online, majd megjelent a kizárólag online változat. Ezután viharos gyorsasággal az open access – a közlési díj megértése- majd a parazita lapok megismerése következett – Egyre fontosabbá válik a könyvtáros szerepe, aki megfelelően ismeri e témákkal kapcsolatos újabb és újabb kérdéseket, megóvja a felhasználóit a tévedésektől (melyeknek súlyos anyagi vonzatai is lehetnek)

PM: Szeretném, ha a MOKSZ segítségével meg tudnánk közösen állítani azt a folyamatot, amit mostanában egyre inkább tapasztalok. Különösen a kórházakban, ahol pedig többnyire csak egyszemélyesek a könyvtárak, nem szakképzett munkatársat bíznak meg a könyvtár gondozásával vagy egyszerűen szüneteltetik a szolgáltatást. Tudatosítani szeretném a könyvtárak fenntartóiban, hogy milyen sokrétű munkát tudnak és képesek elvégezni a könyvtárosok.

Miért fontos számotokra a MOKSZ?

VL: Mindig ott a könyvtár megszüntetésének a réme. Az egyetemi könyvtárak kissé jobb helyzetben vannak, azonban az egyszemélyes könyvtárak az internet beköszöntével veszélybe kerültek, hiszen nagyon sokszor elhangzik, hogy „nem kell könyvtár, minden ott van az interneten). Csak azt felejtik el, hogy érteni kell az internethez, tudni kell szakszerűen és hatékonyan használni. Az online open access megfelelő ismerete és alkalmazása mellett fontossá vált az MTMT ahol szintén könyvtári tudás kell, hogy a feltöltés szakszerű legyen.

PM: A slágerből is jól tudjuk, hogy „Egyedül nem megy”. Összefogva, egymást segítve többet tudunk elérni. A MOKSZ biztos háttérrel ad mindnyájunknak. Tudjuk, hogy van kihez fordulni tanácsért, segítségért. Ott voltam a MOKSZ megalakulásakor, könyvtárunk azóta is folyamatosan tagja a szövetségnek. Véleményem szerint a szakmai szervezetek szerepe a jövőben fokozódni fog.

Mi (volt) a legnagyobb öröm?

VL: Az összes konferencia szervezése és rendezése. Azért mert ott megvalósult az egyéni és csoportos továbbképzés, a személyes találkozás sok-sok könyvtárossal, nem kizárólag a munkáról, hanem kicsit a magánéletünkről is beszélhettünk. A hónapokig tartó szervezés gyümölcsöző eredménye volt a sok vendég, a sok színvonalas tudományos előadás, vagy a sok jó beszélgetés a találkozás alkalmával.

PM: Számomra az fogja okozni a legnagyobb örömet, ha látom a kollegákon, a kapott visszajelzésekből azt szűrhetem le, hogy értelme volt a munkának.

Mi (volt) a legnagyobb kudarc?

VL: A megszűnő könyvtárak, a szakmájukban csalódott könyvtárosok, s a MOKSZ tagság csökkenő létszáma. Kudarc a MOKSZ érdekében indított, ám sikertelen tárgyalások a kórházigazgatókkal, valamint rosszul élem meg, amikor idő előtt nyugdíjba menő kollégák kiábrándultan, szomorúan írnak a Kórházukban lévő megszorító intézkedések miatt megszűnő könyvtáraikról.

PM: Sajnos az utóbbi időben én is sok rossz hírt kaptam a fentiekkel kapcsolatban. Az lenne számomra a legnagyobb kudarc, ha ezeket a folyamatokat nem tudnánk megállítani vagy legalábbis lassítani.

<http://mke.info.hu/muszaki/2013/10/30/a-gyemszi-irf-oroszagos-egeszsegtudomanyi-szakkonyvtar-szakmai-napja/>

<http://semmelweis.hu/hirek/2013/04/22/ado-manyozo-unnepseg-a-kozponti-konyvtarban-2/>

Rövid kérdések – rövid válaszok:

Melyik hagyományos könyvtári munkát szeretitek a legjobban?

VL: - a régi könyvek tartalmi feltárását

PM: - az olvasószolgálatot

Melyik internethez köthető könyvtári munkát szeretitek a legjobban?

Orvosi Könyvtárak 2015. 12. évf. 2. szám

VL: - az élettudományokkal kapcsolatos témafeltárást, az új források utáni „kutakodást”

PM: - a WHO külön-gyűjteményünk építését

Melyik a kedvenc könyved?

VL: - Lawrence Durrell: Alexandriai négyes

PM: - Robert Merle: Állati elmék

Mi a kedvenc táncod?

VL: - a keringő

PM: - nekem is a keringő

VL: Szeretném kiegészíteni a kérdések sorát azzal, hogy „mi a kedvenc virágod”!

?

VL: - a fehér orgona

PM: - az enyém pedig a gyöngyvirág

Köszönjük szépen!

http://www.kolibrikerteszeti.hu/diszcserejek_

<http://www.kertvarazsmagazin.hu/index.php>

Nyitott tudomány, nyitott könyvtár: gondolatok egy előadás után

Hajnal Ward Judit

információszolgáltatási osztályvezető

judit.ward@rutgers.edu

Rutgers Egyetem, USA, Alkoholtudományi Központ

Absztrakt

A nyitott tudomány napjaink egyik legaktuálisabb témája. A kifejezés egy nemes szándékot takar, miszerint a tudományos ismereteket a nyilvánosság számára hozzáférhetővé kell tenni a kutatási folyamat minden egyes szakaszában az adatgyűjtéstől kezdve a publikálásig. Ide sorolható az adatok, forráskódok és módszerek megosztása, a szakmai bírálat átláthatósága, a nyílt hozzáférés és tudományos felvilágosítás. A tanulmány középpontjában az orvosi könyvtárosokat legjobban érintő kérdések állnak. A tudományos munka segítségével és az új technológiákban járatos könyvtárosoknak fontos szerep juthat a tudomány megnyitásában.

Tárgyszavak

Nyitott tudomány, orvosi könyvtárak, kutatómódszertan, közösségi média

Open science, open library: reflections on a presentation

Summary

Open Science is one of the hottest topics nowadays. The expression covers the noble intention to provide open access to the individual phases of research from data collection to publication and beyond. The elements of Open Science include Open Data, Open Source, Open Access, Open Peer Review, Open Methodology, and Open Instructional Resources. This paper highlights issues relevant to medical librarians, who, with their expertise in research assistance and new technologies, are considered to play key role in opening science for broader audiences.

Keywords

Open Science, medical libraries, research methods, social media

Bevezetés

Az orvosi és tudományos szakkönyvtárakban a könyvtáros gyakran egyedül dolgozik, és szinte mindig magára van utalva. Egyedül kell olyan döntéseket hoznia, amelyek máshol egy egész bizottság körültekintő vizsgálódásaira épülnek. A könyvtári szolgáltatások felhasználói köre jobban behatárolható, és szoros, baráti kapcsolatok alakulhatnak a könyvtáros és az olvasók között. A napi munka változatos, ám egyben kiszámíthatatlan. Az elvárások magasak: az orvostudomány, könyvtártudomány, információ-tudomány és új technológiák követése nem kis időzsonglörködést igényel. A folyamatos továbbképzés és az élethosszig tartó tanulás közben a könyvtárat fizikailag is nyitva kell tartani. Hogyan tudjuk a legjobban felhasználni azt a kevés időt, ami egy feladatra jut? – merül fel a kérdés. Például egy adott témakörben kifejezetten orvosi könyvtárosoknak szánt összefoglaló segítségével. Ezt próbálta nyújtani a Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének 2015. évi konferenciáján tartott előadás, amely ezen írás alapját képezi.

Nyitott tudomány az orvosi könyvtárakban

Miért kell odafigyelnie az *Open Science*, vagyis a nyitott tudomány fejleményeire az orvosi könyvtárosnak? Az előadás egy személyes vonatkozással indult, legelső könyvtáros munkahelyemet idéztem meg a nyolcvanas évek elejéről egy pillanatra. A Debreceni Orvostudományi Egyetem Biofizikai Intézete mindig elől járt a tudományban és technikában a sejtiszortertől kezdve a margarétafejes írógépig. *Hogy vennének komolyan egy cikket tőlünk egy amerikai folyóiratban, ha hagyományos, szalagos írógépen készül a kézirat?* - mondta gyakran Damjanovich professzor úr, akitől rengeteg ilyesmit tanulhat az ember, ha odafigyel, hívta fel a figyelmem egy kolléga. Hamar megtanultam odafigyelni. Azóta azt is megtanultam, mire és mikor érdemes.

Meggyőződésem, hogy az *Open Science* napjaink egyik legfontosabb témája. Ezt illusztrálja a konferencián bemutatott határidőnapló. 2015 februárjában hét rendezvényen vettem részt, amely az *Open Science* valamelyik részével foglalkozott: előadás, workshop, demo, kiscsoportos és személyre szabott képzés formájában. Az előadók változatos háttérrel rendelkeztek: könyvtáros, tudós, szakmai szervezet vagy nonprofit cég képviselője, és természetesen nem maradhattak el a mamut szoftverforgalmazók sem. Mindez jól jelzi, hogy a téma mennyire foglalkoztatja a szakmát. Lelkes és szkeptikus megnyilvánulásokat egyaránt olvashatunk a felek részéről, de a

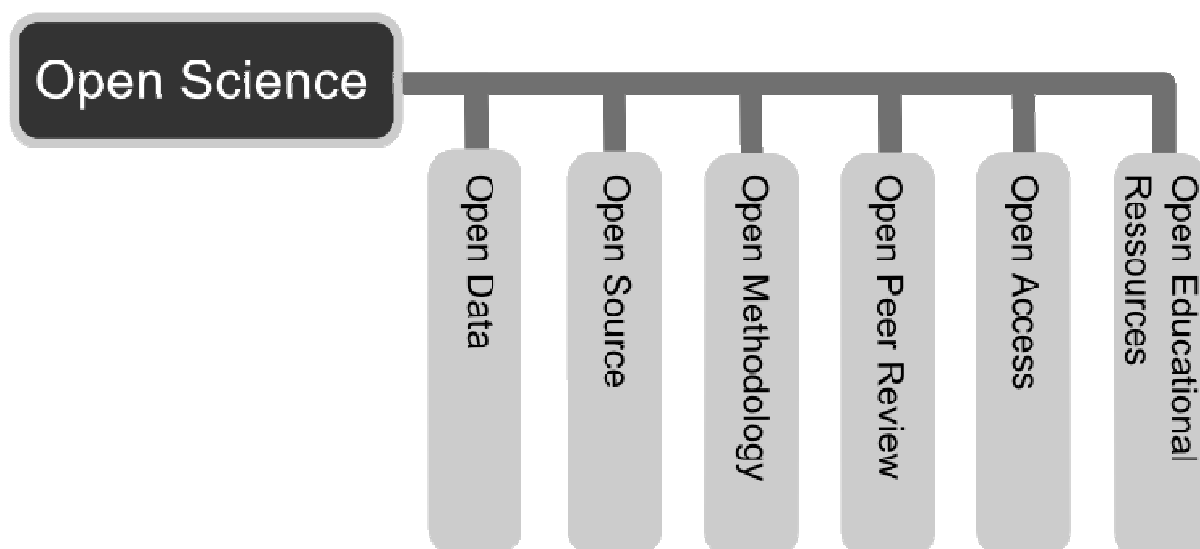
nyitott tudomány alakulása minden bizonnyal kihat életünkre valamilyen formában.

A nyitott tudomány fogalma

A nyitott tudomány mint összefoglaló kifejezés egy viharos sebességgel fejlődő új mozgalomra utal, amelynek nemes célja a tudományos kutatáshoz, adatokhoz és azok megosztásához való korlátlan hozzáférés biztosítása a teljes kutatási folyamat során, azonnal, amint annak értelme lehet, kezdve az adatgyűjtéstől, az elemzésen át az eredmények közzétételéig. A nyitott tudomány azon az elven alapul, hogy a tudományos információt a társadalom minden rétege számára hozzáférhetővé kell tenni. A háttérben nem feltétlenül a laikus tömegek bevonása a tudományba áll célkitűzésként, hanem inkább a kutatás átláthatósága és reprodukálhatósága.

A Wikipedia címszó szerint az elv lényegében a XVI. századra datálható, amikor a tudósok először osztották meg eredményeiket, nem meglepő módon, tudományos folyóiratokban![1] Maga a nyitott tudomány (*Open Science*) kifejezés egy 2006-ban írt blogbejegyzésből származik, Jean-Claude Bradley, a Drexel Egyetem Kémia Tanszékének docense tollából, aki az *Open Source Science* és az *Open Source Software* kifejezések körüli zavart kívánta eloszlatni. Javaslatára szerint inkább az *Open Notebook Science*, vagyis a nyitott labornapló (szó szerint jegyzetfüzet) tudomány kifejezést kellene használni, amelyet nem érintenek az egyéb névváltozatok. A napló a laborokban készült dokumentációra utal, amelybe belekerül minden, ami a tudományos kutatási folyamat során elképzelhető, az ötletektől és kilátástalan vitáktól kezdve az anyagokon, módszereken és adatokon keresztül a részeredményekig, sőt a kudarcok is. Ez lehet egy link, amely bárki számára elérhető, és a keresőmotorok segítségével megtalálható. A dokumentumnak nem feltétlenül kell a nyomtatott jegyzetek formáját követnie. Lényeg, hogy minden olyan információ bejegyzésre kerüljön, amely a tudóst a végkövetkeztetéséhez elvezette, és mindez a nyilvánlag számára nyitott és hozzáférhető legyen.[2]

Az *Open Science* összetevői között a következőket szokás említeni: nyitott adatok, források, módszerek, referálás, hozzáférés, oktatóanyagok. A Wikipédia címszó szemléletes példa: ha hiba van a szövegben, pontatlan a megfogalmazás, valaki hamarosan megtalálja és kijavítja, ami a nyílt hozzáférés, nyílt források és nyílt adatok nagy előnyének tekinthető.

1. ábra Az Open Science hat eleme[3]

A hat összetevő valamelyike, vagy akár mindegyike, óriási jelentőséggel bír a kutató mindennapi munkájában, és nem kis mennyiségű pluszmunkát ró az amúgy is túlterhelt tudósokra, orvosokra. A kihívások között több is a könyvtárosok szakmájába vág, mint például az új információs, kommunikációs és kollaborációs technológiák, az alternatív bibliometriai számítási módszerek és az ismeretek és kutatási eredmények megosztása a tudományos közösségi hálózatokon.

A nyitott könyvtár

A könyvtárosok közismertek kezdeményező készségükről, az együttműködés változatos formáinak kialakításáról és a folyamatos önképzésről. Emellett rendelkezünk ismeretterjesztési és oktatási gyakorlattal is. A kérdés, hogy képesek vagyunk-e néhány lépéssel a kutatók előtt járva, velük karöltve és együttműködve segítséget nyújtani felhasználóinknak, miközben a tudomány megnyílik a nagyközönség számára.

Az előadás azt próbálta bemutatni, hogy a nyitott tudomány milyen új lehetőségeket jelenthet a könyvtárosok számára, hogy szakmai hitelüket növeljék célközönségük valós, vélt és várható igényeinek kielégítésével. A könyvtáros kísérletezhet az új fejleményekkel a saját adatai alapján, de a legjobb, ha a közvetlen felhasználóval együtt teszi, aki ily módon még nagyobb megbecsülést érez a könyvtár iránt. Sokszor a legelső feladat magának a feladatnak a meghatározása. A könyvtári munka rálátást nyújt az egészre, míg a felhasználó gyakran elvész a részletekben, miközben az adott

célra összpontosít. A közvetlen segítségnyújtásban nagy szerepe lehet a könyvtárosi szemléletnek.

Adatok nyílt megosztása

Több egyetemi könyvtárban az egyik új állás a *data librarian*, vagyis az adathalmazokra specializált könyvtáros. Az állás fő eleme a kutatási adatok biztonságos tárolása, az újrafelhasználása. Sokat hallunk az úgynevezett polgári tudományról (*citizen science*) is, ami a laikusok, hétköznapi állampolgárok által végzett tudományos tevékenység összefoglaló neve. Ez lényegében a *crowdsourcing*, tehát a tömegek közös összedolgozásának egy fajtája, mint pl a madarak különféle szokásait dokumentáló Project Feederwatch[4] vagy a Galaxy Zoo[5], ami az égitestekkel kapcsolatos változásokat jegyzi. Az ilyen kezdeményezéseknek valóban helye van a tudományban, ha figyelembe vesszük az adatgyűjtés nagyságrendjét, egyszerűségét és alkalmanként megismételhetetlenségét. Kétlem, hogy a könyvtárosok közül ilyesmire sokaknak ideje lenne, de a módszerek követésre méltóak. Egy szakmánkba jobban vágó példa, a tudományos protokollok megosztása videókon viszont érdekelheti az orvosi könyvtárost.[6]

Nyílt forrásanyagok

A forráskódok megosztásának tiszteletreméltó hagyománya van kialakulóban a tudósok és programozók között, sokak örömeire. Könyvtárosi munkánkban számtalanszor eltöprengtünk már azon, hogy hogyan kerül egy adott honlap a lekérdezési rangsor elejére a Google-keresőben. Ez a Google titka. Az algoritmusokat és kódokat a legszigorúbb titkok között őrzik. A fiatal tudósok viszont szívesen megosztják munkájukat, hogy abból mások is hasznot húzzanak.

A könyvtárosok hasonló módon közreműködhetnek az aktuális könyvtári felhasználásokhoz és a könyvtárszakon tanított témákhoz kapcsolódó oktatóanyagok megosztásában. Jó példa erre az UNESCO kezdeményezése a tudományos és könyvtári információ nyílt megosztására. Az említett forrás az előadás óta letölthető.[7]

Szakmai referálás

A nyitott tudomány mozgalom egyik nem elhanyagolható mellékterméke a szakmai referálás teljes folyamatának módosulása. Egyesek kifejezetten a *peer review* végnapjairól beszélnek. A megjelenés előtti szigorúan titkos, szakértők általi véleményezés mellett új, friss szemléletű referálási módok kezdenek teret nyerni, mint például a még kézirat formában létező szöveg

megosztása tudományos közösségi oldalakon véleményezés céljából. Új közlési forma az úgynevezett regisztrált tanulmány, amelyet még az eredmények részletezése előtt elfogadhat egy folyóirat a bírálatok alapján. Ennek hátterében az az elv áll, hogy ha az anyagok és módszerek rész tudományosan szilárd és megalapozott, az eredmény nem maradhat el. A hagyományos referálási folyamattal szemben az új formák transzparens lépései megszüntetik a referáló névtelenségét, aminek az eredménye egy sokkal tapintatosabb értékelés, konstruktív javaslatokkal a korábbiakban szokásos lehengerlő kritika és elutasítás helyett.

A nyitott tudomány költségei

A tudomány nyitottsága nem feltétlenül jelent ingyenességet. Ezt állandóan hangsúlyoznunk kell, hiszen a könyvtáros gyakran kap kérdéseket folyóiratok legitimitásával, értékével kapcsolatban, mind pályakezdő, mind pedig tapasztalt tudósoktól.

Közismert, hogy a legtöbb nyitott folyóirat a közléssel kapcsolatos költségeket a szerzőre hárítja közlési költségek vagy járulék formájában. Ennek összege 1000-2500 dollár körül mozog, bár előfordulnak akciós ajánlatok, ami a közlés kereskedelmi jellegére utal. Az *Open Access* orvosi és természettudományos folyóiratok közel 50 %-a fizetős, és a költségek széles skálán mozognak.[8] Az ingyenes vagy villámgyors közlés reklámozása tehát okkal kelthet gyanút. A négy napon belüli közlés, a tudományos folyóiratok átfutási idejéhez viszonyítva, egyenesen komolytalanná teszi az ajánlatot.[9] Ezzel már közeledünk is egy szerephez, amit a könyvtáros könnyen felvállalhat, hiszen mi ismerjük a szakmánk folyóiratait, egy kis kutakodás újabb információ után a napi munkánk része, valamint nagy gyakorlatunk van a sokfelől özönlő információ-áradat értékelésében is.

Parazita folyóiratok

Hogy a könyvtárosok fontos szerepet játszhatnak napjaink változó tudományos világában, arra jó példa *Jeffrey Beall* denveri könyvtáros, aki néhány éve indította el és tartja fenn az úgynevezett parazita folyóiratok listáját a *Scholarly Open Access* című honlapján.[10] A név, *predatory journals* (szó szerinti fordításban ragadozó folyóiratok), azt takarja, hogy a nyitott tudomány és nyitott hozzáférésű közlemények szellemével visszaélve gombamód szaporodnak a szakmai-tudományos háttérrel és ambícióval nem rendelkező, kizárólag a könnyű és gyors meggazdagodás reményében, sebtében létrehozott folyóiratok, amelyek ragadozó módjára csapnak le a gyanútlan, publikálási kényszer alatt álló szerzőkre. Kisebb-

nagyobb összeg fejében közlik a tanulmányokat gyakran névleges szakmai referálás után. A listára érdemes odafigyelni a konkrét folyóirat címek miatt, de figyelemreméltóak a jelenségek és trükkök is, amelyekkel a nyitott tudományt próbálják aláaknázni.

2. ábra Jeffrey Beall által évente frissített parazita kiadók listája

A könyvtárosok régóta tudják, hogy a szegényes nyelvhasználat és rossz angolság a honlapokon és az emailekben hagyományosan a szélhámosság és konjunktúra-lovagok ismertetője. Nem kivétel a tudomány, a folyóiratok és a könyvtárak világa sem, ahol a sok csábító trükk közepette érdemes a szöveg nyelvéhez fordulni útmutatóként. Egy odaillő szó például ugyancsak könnyen félrevezeti a tájékozatlan szerzőt és olvasót, mint például ahogyan a komoly Wiley folyóirat, a *Depression and Anxiety* összekeverhető egy parazita lappal, ami *Journal of Depression and Anxiety* néven csábítja a gyanútlan szerzőt és olvasót.[11]) Ravasz trükk az OA piacon már jegyzett folyóiratcímek kreatív használata. A rangos *Frontiers* folyóirat a *Nature* kiadó kiadványa címére játszik rá a *Cancer Research Frontiers*, de ennek semmi köze a *Nature* kiadójához.[12] Ennél erőszakosabb megoldásokkal is találkozhatunk. Az *Experimental and Clinical Cardiology* szomorú példája a nyitott tudomány szellemével történő visszaélésnek. A lapot európai tulajdonos vette meg (állítólag), de megmaradt a korábbi, kanadai levelezési cím. Látszólagos a referálás, és nincs szerkesztő bizottság sem. A számla egy adóparadicsomból érkezik. Az állítólagos anyaszervezet oldalán nincs utalás a kapcsolatra.[13]

Új feladatok könyvtárosoknak

Az újonnan alakult nyílt hozzáférésű folyóiratok folyamatosan bombázzák kéréseikkel a neves intézmények tudósait, hogy közöljenek náluk, vagy legyenek szerkesztőbizottsági tagok. Napi munkámban tapasztalom, hogy az amerikai kutató kelendő portéka a világban. A könyvtáros felvállalhatja, hogy leinformálja a lapokat, amint kutatóink kérésére gyakran mi is megteszünk. Ez egyben elvezet a nyitott együttműködéshez, a felhasználókkal és a kollégákkal egyaránt. Manapság ritka az egyetlen szerző által jegyzett cikk vagy poszter, annyiféle aspektusa van bármilyen témának. A nyitott könyvtár élen járhat a tudósok, kutatók, kutatói segédmunkatársak, oktatók, könyvtárosok, folyóirat- és könyvkiadók szorosabb együttműködésében. Egy ilyen nemzetközi kezdeményezés a SPARC (Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition), a tudományos kiadói és kutatási források koalíciója. A szervezet az együttműködés nyitottságát hirdette meg a 2015-ös év *Open Access* hetének témájaként.[14]

Az intézményi repozitórium mozgalom terjedése az érdekeltek szoros együttműködésének eredménye. Intézményi szintre lebontva, a legnagyobb egyetemek nyílt repozitóriumokat hoznak létre, és elkötelezik tudósaikat kutatásuk megosztására. Első lépésként a könyvtárosok részt vehetnek a határozatok megszövegezésében, elfogadtatásában és az infrastruktúra kialakításában. A későbbiekben segíthetnek a nyílt hozzáférés jelentőségének és előnyeinek megértésében, az adatbevitel folyamatának automatizálásában és a szerzők, tudományos segédmunkatársak és diákmunkások betanításában az adatbázis minél hatékonyabb és szerzői jogokat nem sértő használata érdekében.

Aki egyedül dolgozik egy kis könyvtárban, annak is van lehetősége, hogy ismereteit napra készen tartva felvállalja a könyvtárhasználók tájékoztatását. A mi könyvtárunk fontosnak tartja az információ továbbítását az érdekelt tudósokhoz a nyílt tudomány fejleményeiről, amit az évente négyszer megjelenő hírlevelünkben, illetve egy Könyvtári nap nevű rendezvényünkön teszünk meg.[15] Emellett segítünk a pályázati folyamat kibogozásában, az új fejlemények követésében, szorosan együtt dolgozva a kutatókkal. Egyikük kérésére kerültünk közelebbi kapcsolatba az amerikai Országos Egészségügyi Intézetek (National Institutes of Health - NIH) 2015 májusában életbe lépő pályázati rendszerével, amelynek egyszerűsítésében az Amerikai Országos Orvosi Könyvtár (National Library of Medicine - NLM) játszott jelentős szerepet. Az új, szigorú

követelményeknek megfelelő *Biosketch*, vagyis rövid pályázati önéletrajz összeállításához és a szerző összes közleményeit tartalmazó adatbázis (MyNCBI) adatbeviteléhez szükséges közvetítő, a SciENCV az integrált rendszer fontos eleme a közvetítő SciENcv.[16] Ez a szoftver több más platformról képes adatokat importálni, mint például a kutatói azonosító ORCID, az eRA Commons (az Országos Egészségügyi Intézetek fő pályázati oldala) és a MyNCBI bibliográfia. A kellő adatokat aztán a követelményeknek megfelelő formában generálja, word dokumentum formájában, aminek révén apróbb javításokat tehet a szerző. Egy kaotikusnak tűnő, kérdőívyszerű oldalból kiindulva mutatós és a kívánt formátumú, hosszúságú, szövegezésű, stb. adatlapot generálhatunk. A sok összetevős rendszer átlátásához és megértéséhez elengedhetetlennek bizonyult a gyakran pályázó kutató, az NIH-pályázatokat gyakran elbíráló tudós és az adatbázisok felépítésében, az adatok transzferálásában jártas könyvtáros szoros együttműködése.

Figyelemreméltó, ahogy az *Open Science* és alternatív tudományos hatásmérők szellemében az új NIH nyomtatvány a hagyományos, referált folyóirat közleményeken kívül lehetőséget nyújt egyéb, a pályázó tudományos teljesítményét tanúsító produktumok felsorolására is, mint például adathalmazok, előadások, tanmenetek, vagyis lényegében bármi, ami az alternatív értékelési módszerekkel a tudományos teljesítményt méri. Ez jelentős segítség lehet a pályakezdő tudósoknak, akik először nyújtanak be országos pályázatot. Egy külön előadás témája lehetne a feltörekvő, gyorsan terjedő alternatív értékelési módok áttekintése.[17,18] A hagyományos bibliometriai mutatókat jól kiegészítik az úgynevezett altmetriai mutatók, mint a letöltések vagy oldal látogatások száma, sőt, a közösségi médiában történt hivatkozások, jobban mondva, említések is. Ezek a mutatók a tudományos közlemény közvetlen hatását hivatottak mérni, főleg a szakmabeli olvasóközönség részéről. A bibliometriában jártas könyvtáros szerepet vállalhat ezek értelmezésében, a kutató és intézete tudományos hatásának növelésében is.

Az említett, Magyarországon is terjedőben lévő általános egyedi szerzői azonosító, az ORCID propagálásában nagy szerepet játszhatnak a könyvtárosok. Minden kutatói azonosító fontos szerepet játszik abban, hogy a szerző névváltozataiból eredő bibliometriai problémákat kiküszöbölje, mint például a hivatkozások összesítése és az ezen alapuló további statisztikai és bibliometriai mutatók. Sok hasonló próbálkozás után az ORCID ígéretesnek tűnik, mivel a szoftver más alkalmazásokkal könnyen integrálható.[19]

A hivatkozás-menedzselő szoftverek, mint az EndNote, RefWorks és Zotero hagyományosan a könyvtár szakterületébe tartoznak. Az alternatív bibliometriai számításokat is figyelembe vevő, a közösségi média alkalmazásokra épülő tudományos közösségi platformok virágkorát éljük. Az igény fennállását jól jelzi például a Mendeley nevű közösségi tudományos média és hivatkozás-menedzselő alkalmazás, amely több funkciót egyesít és állít a tudomány szolgálatába, alapfokon ingyenesen.[20] A felhasználói képzés mellett a könyvtárnak fontos szerepe juthat annak eldöntésében is, hogy a sokkal több lehetőséget nyújtó prémium változatra előfizessen-e az egyetem.

A nyitott és átlátható tudományt tartják szem előtt a tudományos közösségi média alkalmazások.[21] Az egyéni tudospályán túlmutató jelentőségük megértésében és a megfelelő alkalmazás kiválasztásában ugyancsak szerep juthat a könyvtárosnak. A tudósportrék egyrészt a szerző munkáját teszik közkinccsé, ami nem korlátozódik kizárólag a lektorált folyóiratokban megjelent tanulmányokra. A tudományos közösségi alkalmazások, a nyitott tudomány szellemében, helyet adnak bármiféle, a tudományos tevékenységhez köthető formának, mint például előadások, szürke irodalom, adathalmazok, oktatási segédanyagok és hasonló tudományos termékek.

A ResearchGate csak egyik a sok közösségi média alkalmazás közül, amelyek viharosan terjednek a tudományos életben is. A tudósok ugyanis hamar belátták, hogy kárt okozhatnak nemcsak maguknak, hanem kollégáiknak, tanítványaiknak, sőt intézményüknek is, ha figyelmen kívül hagyják ezeket. A jelenleg hatmillióra rúgó tagsággal rendelkező ResearchGate segédeszközként szolgál a tudományos kapcsolatok kiépítésére és fenntartására. A szerzői profillapon Facebook és LinkedIn oldalakhoz hasonló funkciók működnek, mint a megosztás, mások követése, kérdéseket megvitatása, ajánlás írása, és mindezek statisztikai mutatói is nyilvánosak és az alternatív bibliometria elveivel összhangban hozzájárulnak egy tudós pályájáról alkotott pontosabb kép kialakításában.[22]

A szakma jövője: a könyvtáros új lehetőségei

A fentiek alapján nyilvánvaló, hogy a könyvtárosok bátran részt kérhetnek a nyitott tudományból és aktív szerepet vállalhatnak annak alakításában, mint ahogyan az Internet elterjesztésében is történt. A tudományos közösségi alkalmazások nyitott tudománnyal karöltve nagy szerepet játszanak a kutatás megújulásában a jövőben.[23] Érdemes figyelmet

szentelni a fejleményeknek, belelapozni egy kézikönyvbe,[24] majd követni a változásokat, és megtalálni azokat az elemeket, ahol a könyvtáros segítségére szükség lehet.

A MOKSZ konferencián zárszóként egy déja vu érzésről beszéltem. 1996-ban Kanadában dolgoztam egy nemzetközi összehasonlító irodalomtudományi bibliográfián. A három hónapos tanulmányutam során világossá vált, hogy ez az *Internet* nevű új csoda gyökeresen meg fog változtatni mindent, ahogy addig éltünk. A huhogások ellenére attól kezdve igyekeztem mindent megtenni, ami tőlem telhető, hogy megosszam másokkal mindazt, amihez egy kicsit hamarabb volt szerencsém hozzáférni. Most valahogy hasonló érzés fog el, látván a sok ambiciózus fiatal amerikai tudóst és könyvtárost, akik valamit másként szeretnének csinálni, *de azt nagyon*. Úgy gondolom, ismét nem lehet figyelmen kívül hagyni a történéseket. Hogy mennyi valósul meg a sokszor nem is kicsit utópisztikus álmokból, azt meg majd eldönti az idő.

Irodalomjegyzék:

- [1] Open Science [Internet] http://en.wikipedia.org/wiki/Open_science
- [2] Open Notebook Science Network [Internet] <http://onsnetwork.org/what-is-open-notebook-science/>
- [3] Was ist Open Science? OpenScience ASAP [Internet] 2014. június 6. <http://openscienceasap.org/open-science/> Idézi Open Science [Internet] http://en.wikipedia.org/wiki/Open_science
- [4] Project Federwatch [Internet] <http://feederwatch.org/>
- [5] Galaxy Zoo [Internet] <http://www.galaxyzoo.org/>
- [6] Protocol Online [Internet] <http://www.protocol-online.org/>
- [7] UNESCO Open Access Curriculum for Library Schools [Internet] http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/resources/news-and-in-focus-articles/all-news/news/unescos_open_access_oa_curriculum_is_now_online/#.VTPhPZNzsWu
- [8] Van Noorden, R. Open access: The true cost of science publishing. Nature 2013. március 27. [Internet] <http://www.nature.com/news/open-access-the-true-cost-of-science-publishing-1.12676>
- [9] Beall J. Christmas-themed call for papers promises publication in four days. [Internet] 2014. december 23. <http://scholarlyoa.com/2014/12/23/christmas-themed-call-for-papers-promises-publication-in-four-days/>
- [10] Beall J. Scholarly OA <http://scholarlyoa.com/>
- [11] Beall J. OMICS group aims to trick researchers with copycat journal titles [Internet] 2015. február 19. <http://scholarlyoa.com/2015/02/19/omics-group-aims-to-trick-researchers-with-copycat-journal-titles/>
- [12] Beall J. New Open-Access oncology journal has big ambitions [Internet] 2014. november

6. <http://scholarlyoa.com/2014/11/06/new-open-access-oncology-journal-has-big-ambitions/>
- [13] Beall J. Cardiology journal's decline is heartbreaking. [Internet] 2014. július 8. <http://scholarlyoa.com/2014/07/08/cardiology-journals-decline-is-heartbreaking/>
- [14] Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition [Internet] <http://www.sparc.arl.org/>
- [15] Center of Alcohol Studies Information Services Newsletter, 2015. február [Internet] <http://library.alcoholstudies.rutgers.edu/sites/library.alcoholstudies.rutgers.edu/files/documents/newsletters/NewsletterFebruary2015.pdf>
- [16] SciENCv: Science Experts Network Curriculum Vitae [Internet] <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/sciencv/>
- [17] Piwowar H. Altmetrics: Value all research products. Nature 2013; 493(7431): 159-159.
- [18] Priem J, Piwowar HA, Hemminger BM. Altmetrics in the wild: Using social media to explore scholarly impact. ArXiv Preprint arXiv:1203. 2012; 4745
- [19] ORCID [Internet] <http://orcid.org>
- [20] Mendeley [Internet] <https://www.mendeley.com/>
- [21] Hajnal Ward J, Bejarano W, Dudás A. Tudományos szelfi: tudósprofilok az Interneten. Könyvtári Figyelő 2014; 60(3): 294-308.
- [22] ResearchGate [Internet] <http://www.researchgate.net/>
- [23] Rinaldi A. Spinning the web of open science: Social networks for scientists and data sharing, together with open access, promise to change the way research is conducted and communicated. EMBO Reports. 2014; 15(4): 342-346.
- [24] Bartling S, Friesike S editors. Opening Science. The evolving guide on how the web is changing: research, collaboration and scholarly publishing. [Internet] <http://book.openingscience.org/>

Ábrák jegyzéke

1. Az Open Science hat eleme
2. Jeffrey Beall által évente frissített parazita kiadók listája

Köszönetnyilvánítás:

Hálás köszönet Dr. Vasas Líviának és Dr. Palotai Máriának a meghívásért a Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének konferenciájára, valamint Dr. Palotai Máriának és Kovács Beatrixnek az értékes megjegyzésekért az előadás és a tanulmány végleges formájának kialakításához.

Repozitóriumokról és a REAL-ról

Holl András

informatikai főigazgató-helyettes

holl.andras@konyvtar.mta.hu

MTA Könyvtár és Információs Központ

Absztrakt

A repozitóriumok a teljes szövegű dokumentumok megosztására és archiválására szolgáló elektronikus könyvtári gyűjtemények. A repozitóriumok általános ismertetése mellett bemutatjuk az MTA Könyvtár és Információs Központ repozitóriumát, a REAL-t.

Tárgyszavak

nyílt hozzáférés, Open Access, repozitórium, könyvtár

Repositories and the REpository of the Academy's Library (REAL)

Summary

The repositories are digital libraries used for archiving and sharing full text documents. We describe repositories in general, and the repository of the Library and Information Centre, Hungarian Academy of Sciences in particular.

Keywords

Open Access, repository, library

A késői latin „repositorium” kifejezés olyan helyre utal, ahol biztonságosan lehet dolgokat tárolni. A régi római vagy keresztény templomokban az értékek elhelyezésére szolgáló falfülkét, tabernákulumot nevezték repozitóriumnak. A digitális repozitórium az interneten elérhető, teljes dokumentumokat tartalmazó gyűjtemény – a megőrzés mellett egy másik, épp olyan fontos funkcióval: a szolgáltatással. A tudományos szakirodalom akadálytalan elérését célul tűző Open Access mozgalom, és az ehhez szükséges technológiát megalapozó Open Archives Initiative a repozitórium fogalmát olyan szoftverekre, szolgáltatásokra használja, melyek másodlagos nyilvánosságot, szabad hozzáférhetőséget teremtenek a tudományos

szakcikkeknek – a hozzáférhetőség itt nem csupán letölthetőséget jelent, hanem az OAI PMH protokoll (Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting) alkalmazásának köszönhetően könnyebb megtalálhatóságot is.

A 2000-es években megjelenő repozitóriumi szoftverek – mint amilyen a Southampton-i Egyetemen fejlesztett EPrints – maguk is szabadon letölthetőek, nyílt forráskódúak, a dokumentumok nyílt hozzáférhetőségének megteremtésére szolgáltak. A tudományos szakirodalom nyílt hozzáférhetősége a technológia fejlődésének – az informatika és az internet által nyújtott lehetőségeknek – következménye. Ahogyan a könyvnyomtatás megjelenése és elterjedése átalakította a tudományos kommunikációt, – 1665-ben megjelentek az első tudományos folyóiratok: a *Journal des Scavans* és a *Philosophical Transactions of the Royal Society* – a digitális korszak által lehetővé tett olcsó és gyors információátvitel is teljesen átformálja azt. A folyóiratok előfizetéses rendszere a nyomtatási és postaköltségek fedezését szolgálta – a költségek az előfizetők számával növekedtek. Az interneten közzétett tartalmak költségei nem függenek attól, vajon százan vagy ezren töltik-e le, így az ingyenes hozzáférés megteremthető, a költségeket pedig a közlési oldalon kell fedezni.

A nyílt hozzáférés növeli a tudomány hatáskörét, társadalmi hasznosulását. Az Open Access megvalósításának előnyei az orvostudományban különösen szembeötlőek. A libériai egészségügy nem rendelkezett információkkal az Ebola vírus helyi előfordulásáról – miközben a szakirodalomban már a 80-as években több cikk jelent meg arról, hogy a helyi populációból gyűjtött vérmintákban fellelhetőek a vírus ellenanyagai. A cikkek az interneten elérhetőek előfizetéssel, vagy egyedileg megvásárolhatóan. Az egyik cikk letöltése 45 dollárba kerül – Libériában ez gyakorlatilag elérhetetlenné teszi ezt az információt.[1] A cikkek nyílt hozzáférhetősége alapvetően megváltoztathatta volna a nyugat-afrikai Ebola járvány lefolyását. A nyílt hozzáférés azonban nem csupán a fejlődő országok számára fontos – a legfejlettebb országok is előnyökkel számolnak.[2]

A nyílt hozzáférés megvalósulhat a folyóiratnál – és megvalósulhat a folyóiratban megjelent cikk repozitóriumi elhelyezésével. Az eleve nyílt hozzáférési modellt alkalmazó folyóiratok száma növekszik, és egyre több előfizetéses folyóirat kínálja fel a szerzőknek a cikkükhöz való nyílt hozzáférés megváltását. Így vagy úgy – a nagyobb folyóiratok esetében a kiadói Open Access megvalósítása a szerzőnek pénzbe kerül, nem is csekély összegbe. Amíg a finanszírozás reformja – az intézmények által fizetett előfizetési díjak átcsatornázása a kutatók közlési költségeinek fedezésére –

megvalósul, olcsó megoldást kínálnak a repozitóriumok. Számos egyetem, kutatóintézet üzemeltet intézményi repozitóriumot, és léteznek tudományterületi repozitóriumok is: az élettudományokban ilyen a PubMed Central.

Hogyan viszonyulnak a tudományos folyóiratok kiadói a cikkek repozitóriumokban történő közreadásához? A legtöbb esetben hozzájárulnak ehhez – bizonyos feltételekkel. Hozzájárulnak, mert úgy érzik, együtt tudnak élni vele, nem sérti az érdekeiket jelentősen, de éppenséggel arra is van tapasztalat Open Access kiadványoknál, hogy az interneten szabadon hozzáférhető tartalom a nyomtatott változat iránti keresletet növeli. A kiadók azért is hozzájárulnak, mert kénytelenek a feltételt elfogadni: a legnagyobb élettudományi kutatási alap, a National Institutes of Health a kutatási támogatások feltételéül szabja a cikkek elhelyezését a PubMed Centralban. Ha nem engedik meg a repozitóriumi elhelyezést, nem küldenek cikket nekik a támogatásuktól függő szerzők. A kiadókat védő szabályok legfontosabbika az embargó: a cikkek csak a megjelenés után bizonyos idővel válhatnak szabadon elérhetővé. Sok esetben a repozitóriumban nem helyezhető el a kiadói – tördelt, szerkesztett – változat, csak a bírálók által javasolt változtatásokat már tartalmazó végleges, közlésre elfogadott kézirat. A kiadók általában kikötik, hogy a szerzők tüntessék fel a repozitóriumban elhelyezett cikken annak kézirat jellegét, és hivatkozzanak a kiadói honlapon elérhető változatra. Előfordul, hogy a repozitóriumi elhelyezést a kiadó akkor engedélyezi csak, ha a repozitórium üzemeltetővel megállapodik a megkövetelt feltételek ellenőrzéséről és a statisztikai adatszolgáltatásról.

A repozitóriumok legfontosabb feladata a primér tudományos közlemények szabad olvashatóságának megteremtése. Ugyanezeket a rendszereket, szoftvereket azonban számos további célra lehet még használni. A klasszikus, szabad forráskódú repozitóriumi szoftverek lehetővé teszik a bennük tárolt tartalmak elérésének korlátozását is: az intézmények belső használatra elhelyezhetnek a repozitóriumokban nyilvánosságra nem hozható, szabadon nem megosztható tartalmakat is. Az intézményi repozitóriumok szolgálhatják a kutatási teljesítmény nyilvántartásának, a támogatott kutatások ellenőrizhetőségének céljait is. Lehetőséget teremthetnek arra, hogy egy adott intézmény kutatási profilját, teljesítményét bemutassák, de alkalmasak pusztán archiválásra is. Elérhetővé tehetik a kereskedelmi forgalomba nem kerülő, úgynevezett szürke irodalmat is. Magyarországon a felsőoktatási törvény kötelezővé teszi a PhD dolgozatok nyilvánosságát – erre a legalkalmasabb eszközt a felsőoktatási könyvtárak által üzemeltetett repozitóriumok adják. Egyre

több régi könyvet és folyóiratot digitalizálnak, szerencsére ezek egy része szabadon is hozzáférhető, repozitóriumokban megtalálható. A hazai repozitóriumokról a HUNOR és az MTMT listáiból tájékozódhatunk.¹ A hazai repozitóriumok közös keresőfelülete is elkészült már,² bár még fejlesztésre szorul.

A dokumentumok tárolását és megosztását számos olyan szolgáltatás, rendszer segíti, amelyek repozitóriumi funkciókkal is bírnak. A kutatás során keletkező anyagok – ábrák, számítógépes programok, adathalmazok – megosztását, újrahasznosítását szolgálhatják (pl. figshare, Dryad, Zenodo). A kutató által használt szakirodalom nyilvántartását segítő, a cikkírást megkönnyítő, kollaboratív rendszereknek is lehetnek repozitóriumi funkciói (pl. Mendeley, Authorea). Léteznek kutatókra szabott közösségi rendszerek, ezek is lehetőséget adhatnak a szakcikkek megosztására (mint az Academia.edu és a ResearchGate).

A repozitóriumok egy, eddig nem említett jellemzője a felhasználók által való dokumentumfeltöltés lehetősége. Természetesen nem minden repozitórium alkalmazza ezt a lehetőséget, ám sok esetben a felhasználók, vagy a felhasználók egy része feltöltheti a cikkeit. Ez a lehetőség többnyire ellenőrzés mellett valósul meg: eleve csak meghatározott kör számára elérhető, és a feltöltött cikkek könyvtárosi ellenőrzésen mennek át. Ellenőrzés tárgya lehet a megjelenési adatok pontossága, az állomány formátuma, az olvasható minőség, a jogtiszta közreadás. A kutatók adminisztrációs munkáját könnyíti az a lehetőség, hogy az MTMT-be felvitt műveik repozitóriumi feltöltését néhány gombnyomással elvégezhetik.

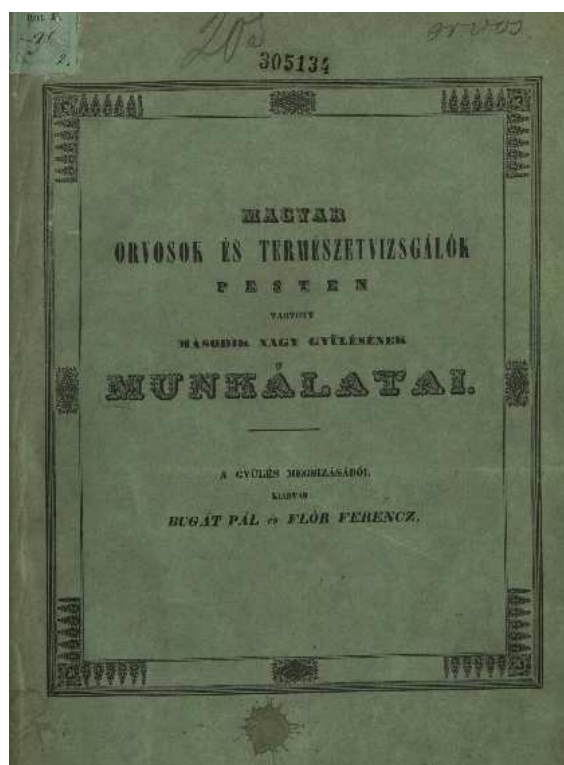
Az MTA Könyvtár és Információs Központ egy a hazai, repozitóriumot működtető intézmények közül. A repozitórium – a REAL – számos gyűjteményt kínál a felhasználóknak. A REAL alapgyűjtemény az MTA kutatóhálózatában, OTKA támogatással, vagy éppen Bolyai ösztöndíj támogatással született cikkek, könyvek elhelyezésére szolgál, jelenleg húszezernél több dokumentumot tartalmaz. Megállapodás alapján a REAL-ban archiválják a Zala Megyei Kórház orvosainak tudományos közleményeit is. A REAL-EOD elsősorban digitalizált könyveket tartalmaz, de itt találhatóak meg a Mindentudás Egyetemén elhangzott előadások cikkváltozatai is. A történeti érdeklődésű olvasó figyelmébe ajánlom a „*Magyar*

1 HUNOR tagok repozitóriumai: http://www.open-access.hu/hunor_tagok_repozitoriumai

MTMT minősített repozitóriumok: <https://www.mtmt.hu/minositett-repozitoriumok>

2 <http://oaikereso.sztaki.hu>

orvosok és természetvizsgálók nagygyűléseinek munkálatai-t. A gyűjteményben található kötetek közül a legkorábbi 1842-ből, a legkésőbbi 1934-ből való. A REAL-D az MTA doktori és kandidátusi dolgozatok gyűjteménye – 2010-től már minden megvédett akadémiai doktori disszertáció ide kerül, de korábban megvédett dolgozatok szerzőinek is rendelkezésére áll a gyűjtemény. A könyvtár üzemelteti a PhD dolgozatok árva repositóriumát is: ha egy felsőoktatási intézményben nincsen, vagy még nincsen megfelelő repositórium, a REAL-PhD-t használhatják. A REAL-J a hazai tudományos folyóiratok tárolóhelye. Ebben a gyűjteményben megtalálhatóak az *MTA Orvosi Tudományok Osztályának közleményei*, az elmúlt év óta ide kerülnek az *Orvostörténeti Közlemények* is. A legutóbb létesült gyűjtemény a REAL-R, ide a régi könyvek kerülnek.³ Újabb gyűjtemények nyitása is várható a Kézirattár és a Keleti Gyűjtemény kézíratai számára, valamint kutatási adatok elhelyezésére.

3 REAL <http://real.mtak.hu>

REAL-D <http://real-d.mtak.hu>

REAL EOD <http://real-eod.mtak.hu>

REAL-PhD <http://real-phd.mtak.hu>

REAL-J <http://real-j.mtak.hu>

REAL-R <http://real-r.mtak.hu>

Mint az ábra is mutatja, régi könyvek új életre kelhetnek a repozitóriumokban, és nagyobb olvasóközönséghez juthatnak el. De vajon a digitalizált, vagy már eleve digitális formában létrehozott tartalmak megtalálhatóak lesznek-e valahol másfél évszázad, vagy akár csak tíz év múlva is? A repozitóriumok jó esélyt nyújtanak a tartós archiválásra. A cikkek szerzői saját honlapjukon is megoszthatják műveiket – de ezek fennmaradása nem biztosított. A repozitóriumokat általában könyvtárak üzemeltetik – a könyvtárak egyik alapfeladata mindig az információ archiválása volt. A könyvtári szakértelem, és a megfelelő informatikai technológiák használata biztosíték a hosszú távú megőrzésre. Az interneten található digitális dokumentumok kereshetősége mindennapi tapasztalataink része. Milyen láthatóságot biztosítanak a tárolt dokumentumoknak a repozitóriumok? Amint a megőrzés esetében, a láthatóságnál is a technológia és a szervezés jelenti a biztosítékot. A repozitóriumokban tárolt munkák megtalálhatóak az általános keresőszolgáltatások segítségével is, de az OAI PMH protokoll alkalmazása sokkal eredményesebb aggregációt, keresőszolgáltatásokat eredményez. Az egyik legnagyobb repozitóriumi keresőt a Bielefeld-i Egyetem Könyvtára működteti.⁴

Egyre több repozitórium szolgálja a tudományos kutatást és az oktatást. A nemzetközi jegyzékekben⁵ több ezer szerepel, a legnagyobbakban több tízmillió dokumentum található. A kutatók bizonyára egyre több adatot találnak majd bennük – még ha nem is tudják feltétlenül, hogy a letöltött dokumentum repozitóriumból származik.

Irodalomjegyzék:

[1] Dahn, B., Nussah, V., Nutt C.: Yes, we were warned about Ebola. International New York Times, April 8. 2015.

<http://www.nytimes.com/2015/04/08/opinion/yes-we-were-warned-about-ebola.html>

[2] Swan, A., Houghton, J.: Going for Gold? The costs and benefits of Gold Open Access for UK research institutions: further economic modelling. Report to the UK Open Access Implementation Group. <http://repository.jisc.ac.uk/610>

4 BASE <http://www.base-search.net/>

5 OpenDOAR <http://www.opendoar.org/>

ROAR <http://roar.eprints.org/>

MTMT adminisztrátori feladatok megoldása eltérő környezetben

Mátyás Melinda
matyas.melinda@lib.elte.hu
ELTE Egyetemi Könyvtár

Absztrakt

Tanulmányomban bemutatom az Eötvös Loránd Tudományegyetem és a Semmelweis Egyetem különböző tudományterületeit valamint az MTMT-feltöltéshez használt főbb források tudományterületi lefedettségét és az egyes magyar források MTMT-vel való kompatibilitását. Az írás végére kiderül, hogy a Semmelweis Egyetemen található tudományterületek források tekintetében viszonylag egységesek, az ELTE-n található különböző tudományterületek forrásai pedig változatos képet mutatnak, mind a jellegüket mind az MTMT-ben való felhasználhatóságukat illetően.

Tárgyszavak:

MTMT, adatbázisok, idézőkeresés

Solving MTMT administration issues in different environments

Summary

In my study I do present the different scientific environments in the Eötvös Loránd University and Semmelweis University and the scientific coverage of the main sources used by completing the MTMT database and also the MTMT compliancy of these sources. The study concludes, that the environments of the Semmelweis University are relatively homogene regarding their sources, however in case of Eötvös Loránd University the sources of the different environments are diversified, considering both their characteristics and theirs potential to be used in MTMT.

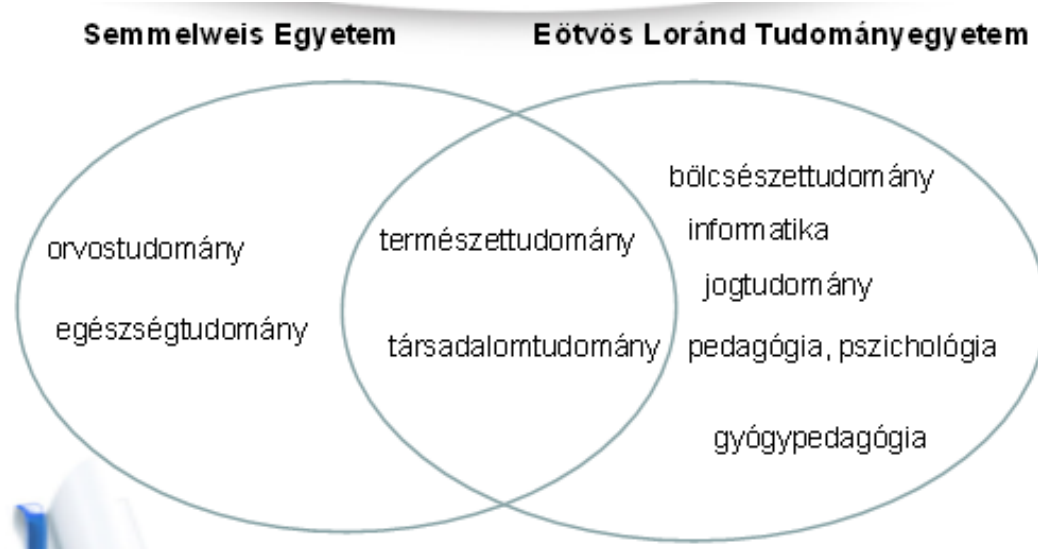
Keywords:

MTMT, databases, citation search

A konferencia előadását leírva a tanulmányban bemutatom, hogy az Eötvös Loránd Tudományegyetemen és a Semmelweis Egyetemen milyen eltérő és hasonló tudományterületek találhatóak valamint hogy ezekhez a területekhez az MTMT-ben végzendő munka szempontjából milyen források állnak a rendelkezésünkre. Az összehasonlítás alapja a két egyetem központi feladatokat ellátó könyvtárában szerzett tapasztalat az MTMT-s munka területén.

Az Eötvös Loránd Tudományegyetemet és a Semmelweis Egyetemet összeköti a közös anyaintézményük, tudniillik az 1635-ben alapított Nagyszombati Egyetem. Az 1769-ben, Mária Terézia által létrehozott Orvosi Kar 1951-ben vált önálló egyetemmé Budapesti Orvostudományi Egyetem néven (ezt követően 1969-2000-ig Semmelweis Orvostudományi Egyetem volt a neve, majd 2000-től Semmelweis Egyetem [1]). Az ELTE 1950-ben kapta meg a jelenlegi nevét [2].

A két egyetem különböző kutatási, oktatási területeit a következő ábra illusztrálja:

1. ábra

Látható, hogy a legnagyobb arányban közös területek a tudományterületi osztást nézve a természettudomány és a társadalomtudomány.

Mivel az MTMT-s munkában forrásként nagy szerepet kapnak a különböző multidiszciplináris adatbázisszolgáltatók, érdemes megnézni, hogy a fenti tudományterületek tükrében, mely területekre biztosítanak lefedettséget ezek az adatbázistartalmak. Két adatbázist fogok vizsgálni: a Web of Science-t (WoS-t) és a Scopus-t.

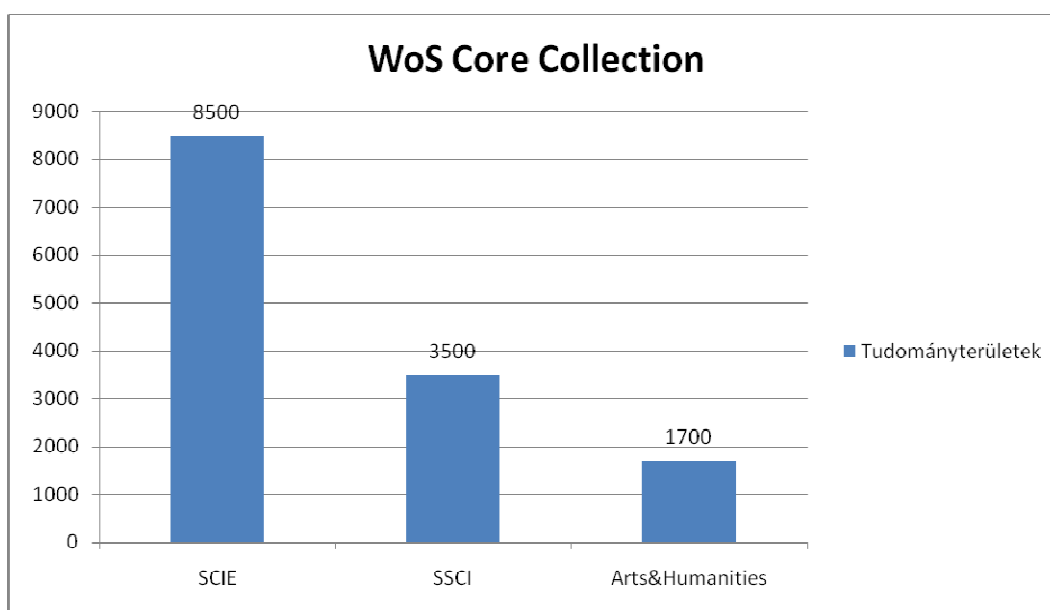
A tudományterületi lefedettség a Web of Science-ben a következőként alakul, kiemelve a fenti tudományterületeknek megfelelő kategóriákat:

A Web of Science Core Collection részei [3]:

- **SCIE (Science Citation Index Expanded):** orvostudomány, természettudomány, informatika
- **SSCI (Social Sciences Citation Index):** társadalomtudomány, egészségtudomány, bölcsészettudomány néhány területe: nyelvtudomány, történelem, könyvtártudomány; pszichológia, pedagógia

Arts & Humanities Citation Index: bölcsészettudományon belül: régészet, művészetek, történelem, filozófia, irodalom, zene, nyelvészet

A fenti kategóriák indexelt folyóiratainak az arányait a következő ábra tartalmazza, amelyben a számokat a WOKinfo tájékoztatója szerint úgy kell érteni, hogy több, mint. Például a Science Citation Index Expanded indexelt forrásainak száma több, mint 8500 cím.

2. ábra

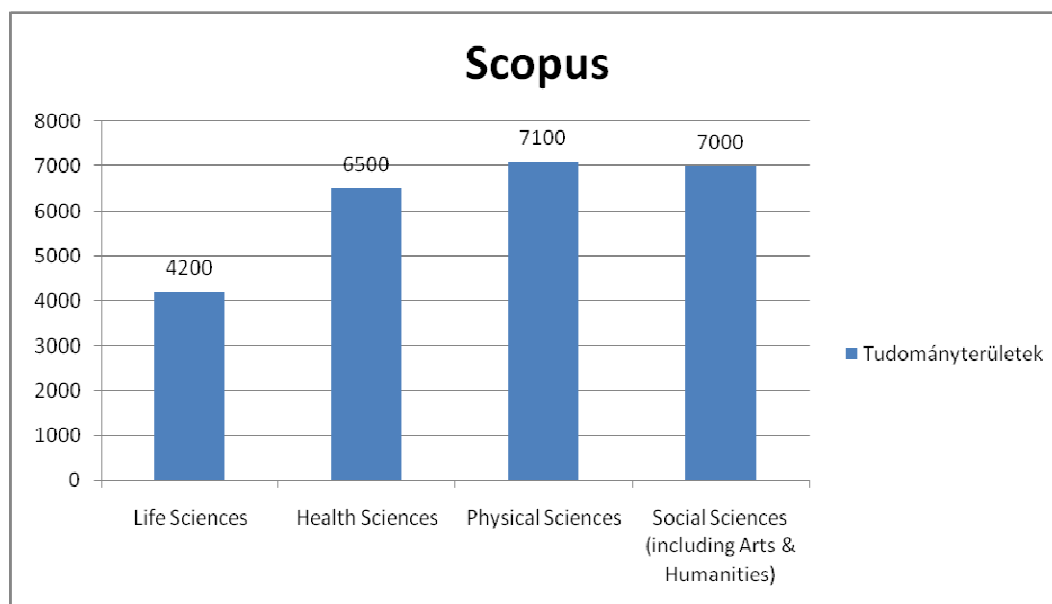
Megfigyelhetjük, hogy a főként orvostudományi, természettudományi, informatikai forrásokat tartalmazó SCIE indexelt folyóiratai több mint kétszerese az SSCI indexelt forrásainak, az Arts & Humanities kategóriához képest pedig több, mint az ötszöröse. Tehát sokkal nagyobb arányban szerepelnek a WoS-ban az SCIE kategóriához tartozó tudományterületek.

A Scopus adatbázis is hasonló képet mutat:

A Scopusban található forrás-kategóriák [5], a két egyetem tudományterületeire vetítve a következők:

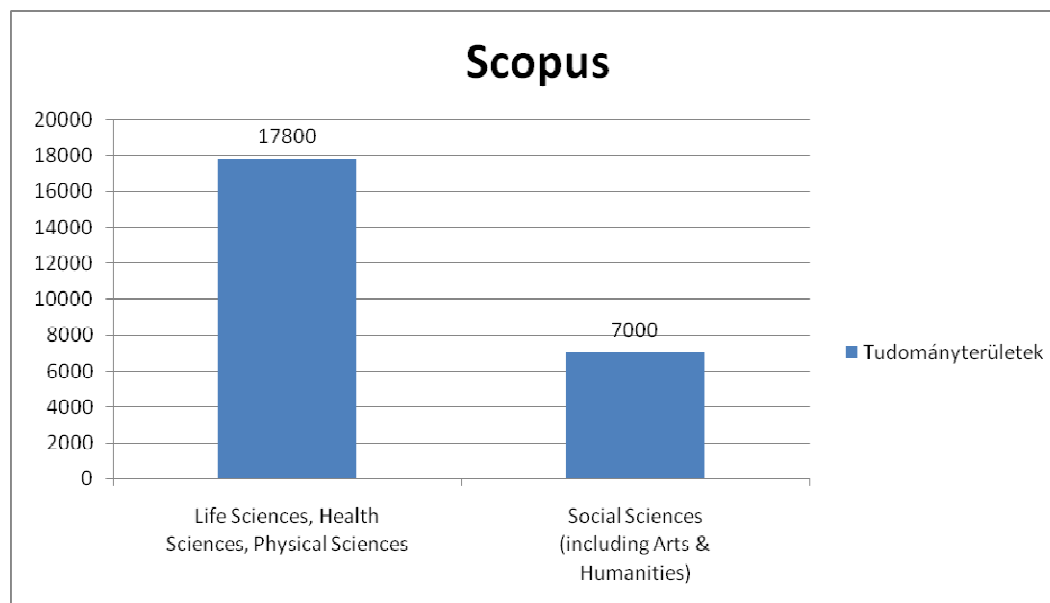
- **Life Sciences:** természettudomány, élettudomány
- **Health Sciences:** orvostudomány, egészségtudomány
- **Physical Sciences:** természettudomány, társadalomtudomány, informatika
- **Social Sciences (including Arts & Humanities):** pszichológia, társadalomtudomány, bölcsészettudomány

A kategóriákba tartozó indexelt folyóiratok száma pedig ilyen képet mutat:

3. ábra

A területek felosztása a Scopusban jobban széttagolt, így külön választja a Life Sciences kategóriába az élettudomány és a természettudomány egyes területeit, és a Health Sciences-ben szerepel az orvostudomány és az egészségtudomány. Érdekes, hogy a Physical Sciences tartalmaz természettudományi, társadalomtudományi és informatikai területeket is; míg a Social Sciences-ban szerepelnek a bölcsészettudományi források is. Az egységesebb képért nézzük meg, hogy egybe véve a Semmelweis Egyetem tudományterületeit és az ELTE-vel közös tudományterületeket, tehát az orvostudományi, élettudományi, egészségtudományi, természettudományi forrásokat valamint a társadalomtudományi források egy részét, milyen számokat kapunk.

4. ábra

Így is kitűnik, ahogyan a szétagoltabb kategóriákból is látszott, hogy több, mint két és félszer nagyobb arányban szerepelnek a Scopusban is a Life Sciences, Health Sciences és Physical Sciences-hez tartozó tudományterületek, mint a bölcsészettudományi és társadalomtudományi részek.

A Web of Science és a Scopus adatbázisok esetében megállapíthatjuk, hogy a Semmelweis Egyetem tudományterületeit szinte teljesen lefedik valamint az ELTE-vel közös tudományterületek egy részét is, míg az ELTE többi tudományterületeit sokkal kisebb részben fedik le az ezekben található források.

Az MTMT-s munka szempontjából ez azt jelenti, hogy a Web of Science és Scopus adatbázisok által lefedett tudományterületeken a Semmelweis Egyetem és az ELTE adminisztrátorai, ha közleményfeltöltést vagy idéző-frissítést végeznek, akkor az esetek többségében a feltöltendő közlemények, idézők nagy részét le tudják menteni a fenti adatbázisokból és az MTMT előre programozott importálási lehetőségeivel be tudják tölteni a rendszerbe. Az utómunkálatokhoz ilyenkor a közlemények/ idézők besorolása tartozik (az idézők esetében a besorolás valószínűleg automatikusan át fog kerülni a WoS-ból, miután megtörténik az átállítás a WoS-ból való közvetlen adatátvitelre[4]) illetve az idézőknél jelölni kell a függő-független mivoltukat. Az idézők esetében nem hagyható el a gépi és a kézi duplum-vizsgálat, hogy nem került-e be kétszer ugyanaz a tétel valamilyen okból.

Ezután nézzük meg, hogy ezekhez a kisebb lefedettségű bölcsészettudományi, jogi, pedagógia, pszichológia, gyógypedagógia területekhez milyen magyar források állnak rendelkezésre és hogy ezek mennyire kompatibilisek az MTMT-vel. A kompatibilitást abban az értelemben használom, hogy az MTMT-ben

található előre programozott importálási lehetőségek mennyire támogatják az adatátvitelt a különböző adatbázisokból. Természetesen ezekben a forrásokban kisebb részben megtalálhatók a Semmelweis Egyetem tudományterületei és az ELTE-vel közös tudományterületek is.

Indexelő adatbázisok - közleményfelvitelre	MTMT-kompatibilitás
MOB	igen
MATARKA	igen
EHM	Részben, javítás szükséges
MOKKA	Részben, javítás szükséges
Speciális tudományterületi adatbázisok (pl. ADS, MathSciNet)	ADS – igen, MathSciNet – részben

5. ábra

Látható, hogy a támogatott források egyelőre főként a MOB és a MATARKA; a speciális tudományterületi adatbázisokból az ADS-t emeltem ki. Az EHM (EPA, HUMANUS, MATARKA közös kereső) és a MOKKA támogatottsága egyelőre nem teljesen biztosított, pedig ez is megkönnyítené az adatfelvitelt az MTMT-be. Véleményem szerint egyelőre egy hiányossága az MTMT-nek, hogy egy magyarországi könyvtári katalógusból sem támogatja a könyvek adatainak importját olyan módon, hogy ne kelljen sokat javítani, kiegészíteni az áttöltött sorokon.

A közlemény-áttöltés szempontjából úgy alakul az MTMT-ben az adminisztrátori munka, hogy a MOB-ból és a MATARKA-ból letöltött export-fájlok előre programozott importálására van lehetőség, ilyenkor ha a tétel már szerepelne az adatbázisban, a legtöbb esetben felismeri a rendszer duplumként és elvégezhetjük a linkkel való kiegészítést. Az EHM-ből is van lehetőségünk exportálni a kijelölt tételeket (pl. RIS-ben), de a betöltéshez nincs külön programozott lehetőség, így az RIS-Egyéb formátummal lehet próbálkozni, de könyvfejezetek esetében nem kerülnek a megfelelő helyre a bibliográfiai adatok, így ezeknél sajnos sokszor a másolás-beillesztés parancsokkal kevesebb munkával tölthetjük fel a rekordokat. Az EHM-ből letöltött könyvek esetében nagyrészt helyesen kerülnek át az adatok, de itt is sokszor szükséges az utólagos javítás. Az EHM ugyan keres a MATARKA adatbázis tartalmában is, de ha innen töltünk át olyan rekordot, amelyet már tartalmaz az MTMT, nem ismeri

fel a rendszer duplumként a tételt, azt a tételt sem, amelyet a MATARKA felismer. Összefoglalva sajnos az EHM-ből való exportálás-importálás nem kifejezetten könnyíti meg az MTMT-s munkát, mert túl sok utómunkát igényel. A MOKKA esetében szintén van lehetőségünk RIS-formátumban letölteni a rekordokat, de itt is sok adatot kell utólag javítani, a megfelelő helyre tenni. A speciális szakterületi adatbázisok közül az említettek közül az ADS-ből történő importot támogatja az MTMT, a MathSci-netből BibTex-ben van lehetőségünk letölteni a kijelölt tételeket, ezt átalakítva az MTMT-nek megfelelő formátumba, be tudjuk tölteni a rekordokat, itt a plusz munka a formátum átalakítása.

A fenti források a közleményfelvitelt segítik, nézzük meg, hogy az idézőket milyen forrásokból tudják áttölteni azoknak a tudományterületeknek a képviselői, amelyek kisebb részben szerepelnek a Web of Science és a Scopus adatbázisokban.

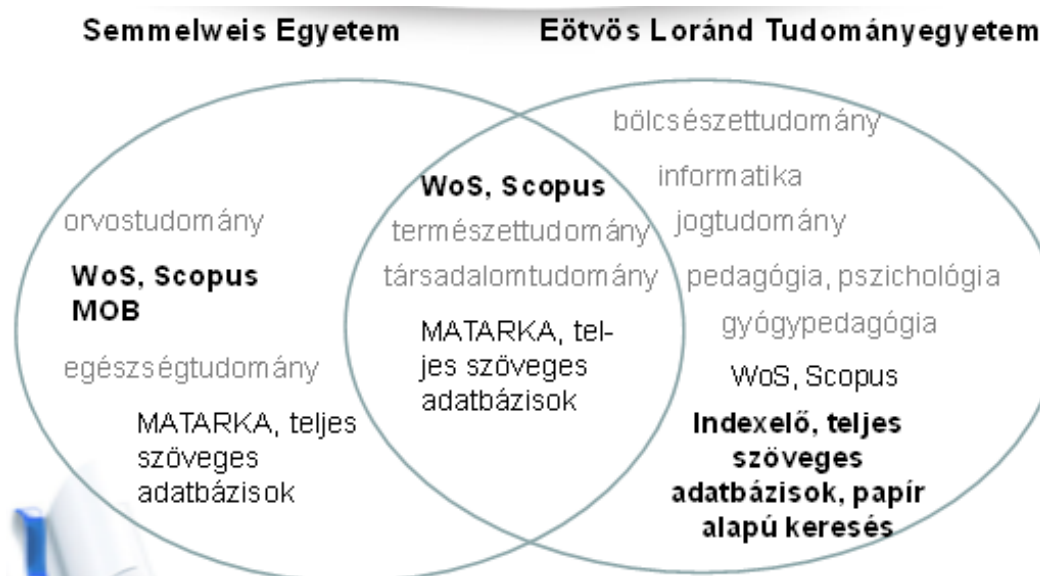
Teljes szöveges adatbázisok - idézőkeresésre	MTMT-kompatibilitás
ADT (Arcanum Digitális Tudástár)	Kézi felvitel szükséges
Akadémiai Kiadó online elérhető folyóiratai	A talált közlemény letölthető RIS formátumban egyesével
EPA	Kézi felvitel szükséges
Google Scholar	Részben, javítás szükséges
Google Books	Részben, javítás szükséges

6. ábra

A teljes szöveges adatbázisok sorából a Google Scholar kilóg valamelyest, de a Google Books miatt ezt is megemlítem itt. Jellegüknél fogva ezek a források Google Scholart kivéve nem citációs adatbázisnak lettek tervezve, tehát nem tudunk olyan keresést végezni, hogy csak a citációk jelenjenek meg találatként. A Google Scholarban a megtalált tudományos cikkek mellett megjelenik a talált idézetek száma, de csak egyesével van lehetőségünk letölteni a citációkat (a Google Books-ban hasonlóan történik a könyv adatainak letöltése), mivel a rendszer nem támogatja a tömeges citáció-letöltést, viszont ellenőrzés nélkül nem is szabadna letölteni tömegesen, mivel sok redundáns, nem releváns találatot ad, illetve legtöbbször az MTMT-be töltött rekordok is javításra szorulnak. Az Akadémiai Kiadó adatbázisából RIS-Egyéb opcióval be tudjuk tölteni a megtalált idéző bibliográfiai tételét, ez viszonylag jól működik, keveset kell javítani az áttöltött rekordon. A többi esetben még ennyire sincs mód az MTMT-be való gépi áttöltésre, kézi feltöltés szükséges az ezekben talált idézőkhöz. Továbbá mindre vonatkozik, hogy ellenőrizni kell a találatokat, hogy

valóban idézők-e és nem bibliográfiák-e vagy nem csak egy említés szerepel-e a közleményre, amelyhez idézőket keresünk.

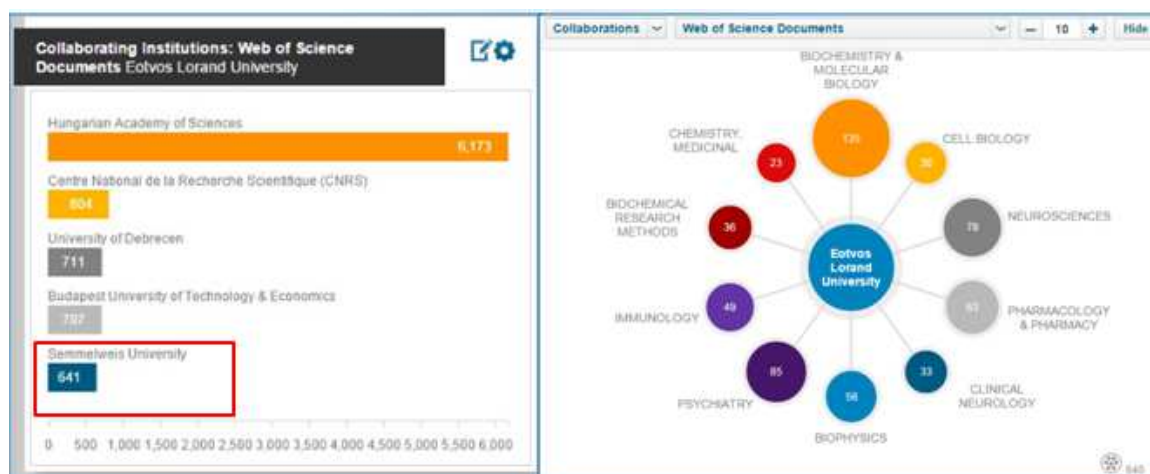
Összefoglalásképpen az első ábrára, a tudományterületi felosztást tartalmazóra rávetíttem a fent felsorolt forrásokat, hogy mely területnek, hol található leginkább forrásai. A specializált tudományterületi forrásokat csak kis részben vettem számításba, inkább azokat néztem, amelyek több területnek is forrásul szolgálnak.

7. ábra

Megfigyelhetjük, hogy a Semmelweis Egyetem tudományterületeinek forrásai viszonylag egységes képet mutatnak a határterületek forrásain kívül, tehát a Web of Science, Scopus, MOB és kisebb részben a MATARKA adatbázisból az ezeken a területeken megjelent közlemények le vannak fedve és a WoS, Scopus az idézőkeresésre is nagyon jó forrás. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem közös területen kívüli tudományterületeinek a forrásai pedig jelentősen kibővülnek az MTMT-vel kevésbé kompatibilis forrásokkal, amelynél részben vagy teljesen csak a kézi feltöltés működik.

Az empirikus módon felosztott közös tudományterületek mellé végül nézzük meg érdekességként, hogy a Web of Science dokumentumai alapján melyek a közös tudományterületei az ELTE-nek és a Semmelweis Egyetemnek.

8. ábra Generálva a Web of Knowledge Incites [6] szolgáltatásból 2015. február 29-én

Az összeállított ELTE kollaborációit tartalmazó kimutatáson látszik, hogy a Semmelweis Egyetem az ötödik helyen áll az ELTE-vel legtöbb közös közleményt megjelentetett szervezetek között, összesen 641 olyan közlemény szerepel a WoS-ban, amelyben a Semmelweis Egyetem és az ELTE is szerepel affiliációként megadva. A tudományterületekből látszik, hogy többségben valóban természettudományiak szerepelnek, érdekesség, hogy közös kutatási területként megjelent a pszichiátria és a gyógyszerészettudomány is.

Irodalomjegyzék:

- [1] Semmelweis Egyetem: Az egyetem története. <http://semmelweis.hu/az-egyetemrol/az-egyetem-tortenete/> [legutóbbi letöltés: 2015-05-11]
- [2] Eötvös Loránd Tudományegyetem: Az egyetem története. <https://www.elte.hu/tortenet> [legutóbbi letöltés: 2015-05-11]
- [3] Web of Science Core Collection Fact Sheet: <http://thomsonreuters.com/content/dam/openweb/documents/pdf/scholarly-scientific-research/fact-sheet/web-of-science-core-collection.pdf> [legutóbbi letöltés: 2015-05-11]
- [4] Az MTMT új idéző-importálási lehetőségeiről bővebben a 6.2. változásjegyzékben: https://www.mtmt.hu/sites/default/files/valtozasjegyzek/rn_6.2.pdf [2015-05-18]
- [5] Scopus Content Fact Sheet: http://www.elsevier.com/_data/assets/pdf_file/0006/155427/Scopus-Content.pdf [legutóbbi letöltés: 2015-05-11]
- [6] Incites: <https://incites.thomsonreuters.com> [legutóbbi letöltés: 2015-05-11]

A Zala Megyei Kórház jelenléte az MTMT-ben

Beke Gabriella
könyvtárvezető
bega@zmkok.hu

Zala Megyei Kórház Egészségügyi Szakkönyvtár

Absztrakt

A kórház orvosainak tudományos munkásságát hitelesen tükrözi az MTMT-ben való megjelenés. Elismerés a szerző, elismerés az intézmény számára. A bibliográfiai adatbázis tudományometriai adatai mutatják az orvosok, a kórház tudományos munkájának színvonalát. Az MTA REÁL-ba feltöltött teljes szövegű közlemények – mint intézményi archívum – teszik hozzáférhetővé a kórház orvosainak publikációit.

Tárgyszavak

bibliográfiai adatbázis , intézményi repozitórium, tudományos közlemények

Representation of the Zala County Hospital in MTMT

Abstract

The presence in the MTMT authentically reflects scientific achievement of the hospital doctors. It is honour for the authors, and for the institution, too. The facts of this bibliographical database indicate the level of our doctor's scientific publications. Our hospital's uploaded fulltext publications in the MTA REAL also functions as an institutional archive.

Keywords

bibliographical data base, , institutional archive; scientific publications

Előzmények

Egészségügyi Szakkönyvtárunknak mindig is alapvető célkitűzése volt, hogy a kórházban folyó gyógyító és oktató munkát hatékonyan támogassa speciális könyvtári és információs-szolgáltatásaival. Függetlenül az információ keletkezésének (közzétételének) helyétől, idejétől, vagy annak megjelenési módjától. Ezen túlmenően kiemelten fontosnak tartjuk, hogy gyűjtsük, rendszerezzük, hozzáférhetővé tegyük, szolgáltatassuk saját

orvosaink tudományos közleményeit. Tulajdonképpen e második gondolatkör gyakorlati megvalósulását jelenti az MTMT-ben való jelenlét is. Milyen előzményei voltak a csatlakozásunknak? Mindenek előtt Az Ispita Alapítvány támogatásával kiadott 'A Zala Megyei Kórház orvosainak bibliográfiája 1990-1999; illetve 2000-2003; A Zala Megyei Kórház egészségügyi szakdolgozóinak bibliográfiája 1990-1998, 1999-2002. említhető ez ügyben A nyomtatott, papír alapú megjelenés mellett szinte elengedhetetlennek tartottuk, hogy egy általunk létrehozott elektronikus adatbázis révén is hozzáférhetővé tegyük a kórház munkatársainak tudományos munkásságát. Így született meg a TEKA (Tudományos előadások és közlemények adattára) elnevezésű, bibliográfiai adatokat tartalmazó adattárunk. Ez 2008-2014-ig terjedő időszakról nyújt tájékoztatást, megközelítő naprakészséggel. A TEKA elérhető a szakkönyvtárunk www.zmkok.hu URL címén, előzetes regisztrációt követően a Tudástár menüpont szakmai oldalak, ZMK-TEKA link kiválasztásával. Működése az Adobe Reader hordozható dokumentumok megnyitására használható ingyenes szoftver által biztosított. A TEKA-ban leginkább a szerző vagy a betegellátó osztály neve alapján kereshetünk. Ezek után önkéntelenül is felmerül a kérdés, hogy saját adattár megléte, építése mellett mi indokolta az MTMT-hez való csatlakozást?

Csatlakozás

A csatlakozás mellett szóló érvekről a leghitelesebben, legpregnansabban az MTMT nyitóoldalának magunkról menüpontja alatt olvashatunk. [1]

A közös rendszerből származó előnyök:

- ° Országosan egységes rendszerben vehet részt az intézmény;
- ° Fejlesztése és üzemeltetése lényegesen olcsóbb, mint a helyi fejlesztés és működtetés;
- ° Van kipróbált előzménye, a KPA, amit sok kutató ismer. Használták az ODT, az OTKA, az MTA igényeinek megfelelően;
- ° Az adatok sok célra felhasználhatók;
- ° Alkalmas belső igények kielégítésére (habilitáció, belső pályázatok, doktori képzés, statisztika, vezetői információs rendszer (VIR, AVIR) egyes adattípusaihoz);
- ° A külső minőségbiztosítás beépül a rendszerbe;
- ° Széles szakértői bázison működik, képzési lehetőséget biztosít;
- ° Nagyobb szervezetek adatigényeivel kompatibilis;
- ° Non-profit szervezet működteti.

Miért jó a kutatóknak?

- ° Személyes tudományos bibliográfia összeállítása egyszerű;
- ° Kis munkaigénnyel karbantartható;

- ° Segíti pályázatok és jelentések készítését;
- ° Széles körben ismert formátum;
- ° Személyes honlapra beilleszthető;
- ° MTA, ODT, MAB, OTKA elfogadja, preferálja.

Miért jó a könyvtáraknak, könyvtárosoknak?

- ° Kiegészítő könyvtári funkciókat nyújt (folyóiratcikk nyilvántartás, idézetek nyilvántartása);
- ° Egységes folyóirat publikációs és idézési nyilvántartás;
- ° Ügyfélszolgálat (probléma megoldás, szoftverhasználati segítség)”

Az MTA Könyvtár Kutatásszervezési Intézet és a Zala Megyei Kórház között 2011. január 28-án kötött az a csatlakozási megállapodás, ami egyértelműen szabályozza az együttműködés szervezeti, jogi kereteit. Így vált a Zala Megyei Kórház a 18 alapító intézmény mellett a 40 tagintézmény egyikévé. Megjegyzendő, hogy jelenleg négy kórház tagja az MTMT-nek, kettő belépése pedig folyamatban.

MTMT töltési munkafolyamata

A befogadott, csatlakozott intézmény részéről a bibliográfiai adatbázis építésének első lépése, a megjelentetni kívánt szerzők (orvosok) kiválasztása, körének meghatározása. A mi esetünkben a kiválasztás szempontjai közt szerepelt a tudományos fokozat (PhD) megléte, a kórházban betöltött (osztály) vezetői beosztás, az illető előadói, publikációs aktivitása, oktatói tevékenysége. Ezt követte az érintett szerzők publikációs listáinak begyűjtése, szükség esetén azok bibliográfiai adatainak pontosítása, kiegészítése, az ellenőrzést követő adatfeltöltés. Kórházunkból az adatrögzítést - néhány kivételtől eltekintve- 4-es, 5-ös admin jogosultságú két könyvtárosok végezte. Ehhez a munkához az admin jogosultsággal bíró szakemberektől megkívántatott az MTMT program ismerete, annak szakszerű használata. Jó tudni, hogy magával az adatfeltöltéssel ennek a folyamatnak koránt sincs vége. Hiszen az adott szerzők új közleményei, új citációk bevitele, beállítások aktualizálása, az MTMT program módosításainak követése maga után vonja az adatfrissítés, adatkarbantartás teendőit csakúgy, mint az esetleges új szerző, a nevéhez kapcsolódó publikációk rögzítése. [2]

A szerző tudományos tevékenységét tükrözi:

Munkásság

E menüpont mögött év szerinti sorrendben, (bontásban) az adott szerzőtől megjelent közlemények találhatóak, azok azonosítását szolgáló bibliográfiai adatokkal. De ennél többet is megtudhatunk egy-egy tudományos

munkáról, pl. a közlemény típusát, a rá való hivatkozások összes számát, a független-, és a függő citációkat. Mindezt a külső azonosítókhoz való linkkapcsolatok egészítik ki: DOI, PubMed, REAL, WOS, Scopus.

Értékelő lista

Ez annyiban növeli, bővíti a szerző közleményeiről való ismereteinket, hogy minden olyan esetben, amikor történik hivatkozás a publikációra, akkor a hivatkozó munkák, azok bibliográfiai adatai is rögtön megismerhetők. Így lehet tudni, hogy a kiválasztott publikációra történt-e hivatkozás, és ha igen, akkor milyen számban, milyen módon, mely közlemények által.

Tudományos és oktatási közlemények száma, hivatkozások (V. orvosi tudományok) táblázat Az itt megjeleníthető 1. táblázat a következő bontásban összesíti az adatbázisba bevitt közleményeket, és a rá való hivatkozásokat. (1. Folyóiratcikk, 2. Könyv; 3. Könyvrészlet; 4. Konferenciaközlemény; 5. További tudományos művek, 6. Idézett absztraktok, 7. Sokszerzős vagy csoportos (multicentrikus) közlemény. A már rögzített adatok alapján a hivatkozásokon túl az összesített impakt faktorra valamint a Hirsch indexre vonatkozó mutatók is megismerhetők.

Az intézeti (intézményi) szintű statisztikai adatok közül a következők, amik külön is kiemelésre, figyelemre méltók: szerzők száma, összes publikációk száma, impaktfaktor, impaktfaktoros közlemény; idézetek száma, független idézetek száma, könyv, könyvrészlet.)

ZMK Intézeti statisztika			
Szerzők	27		
Publikációk			
	Száma	Összesen	701
	Típusa	Folyóiratcikk	519
		Könyv	4
		Könyvrészlet	33
		Egyéb konferenciaközlemény	9
		IF összesen	527
		IF-os közlemény	111
Idézetek	Összesen	3966	
	Független	3125	
	Függő	828	
Hirsch index	76		

1. táblázat: ZMK Intézeti statisztika

MTMT adatok hasznosulása

Óhatatlanul felmerül a kérdés, miért érdemes az MTMT-ben „szerepelni”? Miért érdemes erre figyelmet fordítani, időt, energiát áldozni?

Mindenek előtt egyik alapvető szempont, hogy – semmi mással nem helyettesíthető módon – az ország tudományos tevékenységének a nyilvántartásában való részvételnek, a magyar kutatások megismerésének lehetőségét biztosítja. Az egyéni publikációs életművek bemutatása a legelfogadottabb módon felhasználható tudományos vagy más pályázatokhoz, önéletrajzokhoz. Hiteles, számszerű képet nyújt egy-egy intézményben folyó tudományos munkáról, lehetővé teszi annak monitorozását, miközben mód nyílik a különböző részlegek/osztályok közti tényszerű összehasonlításra is. Az így nyert adatok – többek közt - felhasználhatók az intézményi fejlesztési tervek készítéséhez vagy annak akkreditációjához.

Fontos megjegyezni, hogy eltérő lehet egy intézményben dolgozó személyek és az adott intézmény tudományos produktuma, ha a szerző a közleményben nem tünteti fel saját munkahelyét. Ugyanis az affiliáció tekintetében kizárólag a nevesített, megadott munkahely a mérvadó.

Tovább lépés, MTA Reál

„A REAL az MTA és/vagy az OTKA által támogatott kutatási programok keretében készült publikációk teljes szövegű anyagát tartalmazza. Üzemeltetője a *Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ*„,[3] Szakkönyvtárunk 2014. január 28-án megkötött szerződés alapján csatlakozott ehhez a repozitóriumhoz. [4] <http://real.mtak.hu/eprints/sa.html>

Szakkönyvtárunk esetében a hangsúly nem a támogatott kutatások eredményeit megjelenítő közlemények nyílt hozzáférésén, hanem az önarchiváláson alapuló intézményi cikkgyűjtemény létrehozásán, folyamatos fejlesztésén van. A teljes szövegű publikációk feltöltése pdf formátumban, ellenőrzött módon történik, miközben külső azonosítóként az MTMT-hez való kapcsolódás is megoldott. Jelenleg 313 Zala Megyei Kórházhoz köthető – 1984-2014. között napvilágot látott – publikáció szerepel a REAL-ban. A rekordok mind a szerző nevére, mind a „Zala Megyei Kórház tudományos közleményei” szabad kulcsszóra lekereshetők. Az általunk feltöltött anyagok többsége – a szerzői és kiadói jogok szem előtt tartásával – a regisztrált felhasználók számára hozzáférhetők.

Böngészés, Év Böngészés, Szakterület Böngészés, Szerző

Feltöltések kezelése | Profil | Keresőprofilok | Kilépés

Szabad kulcsszavak megfelel "Zala Megyei Kórház tudományos közleményei"

Az eredmények megjelenítése 1 től 20 ig 309.

Keresés finomítása | Új keresés | Keresés mentése | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | Következő

A találatok sorrendje: év szerint (a legújabbtól kezdve) Átrendezés

309 Találat exportálása, formátum: ASCII Citation RSS 2.0 RSS 1.0 Atom

Exportálás

- Gombos Császár, G. és Bajsz, V. és Sió, E. és Steinhausz Tóth, V. és Schmidt, B. és Szekeres, L. és Kránicz, J. (2014) *The direct effect of specific training and walking on bone metabolic markers in young adults with peak bone mass*. Acta Physiologica Hungarica, 101 (2). pp. 205-215. ISSN 0231-424X, ESN: 1588-2683 Item availability may be restricted.
- Tezenas du Montcel, Sophie és Durr, Alexandra és Rakowicz, Maria és Nanetti, Lorenzo és Charles, Perrine és Sulek, Anna és Mariotti, Caterina és Rola, Rafal és Schols, Ludger és Bauer, Péter és Dufaire-Garé, Isabelle és Jacobi, Heike és Forlani, Sylvie és Schmitz-Hübsch, Tanja és Filla, Alessandro és Timmann, Dagmar és van de Warrenburg, Bart P. és Marelli, Cecilia és Kang, Jun-Suk és Giunti, Paola és Cook, Arron és Balikó, László és Melegh, Béla és Boesch, Sylvia és Szymanski, Sandra és Berciano, José és Infante, Jon és Buerk, Katrin és Masciullo, Marcella és Fabio Di, Roberto és Depondt, Chantal és Ratka, Susanne és Stevanin, Giovanni és Klockgether, Thomas és Brice, Alexis és Golmard, Jean-Louis (2014) *Prediction of the age at onset in spinocerebellar ataxia type 1, 2, 3 and 6*. Journal of Medical Genetics, 51 (7). pp. 479-486. ISSN 0022-2593 (print), 1468-6244 (online)

Az intézményi archívum léte jelentősen segíti annak megismerését, követését, hogy egy-egy munkaközösség pontosan mivel járult hozzá saját szakterülete tudományos ismereteinek gyarapításához. Ezen túlmenően az sem elhanyagolható szempont, hogy a teljes szövegekhez való hozzáférések száma növeli (növelheti) a rájuk való hivatkozások számát is.

Az MTMT-ben – jelenleg – négy kórházi könyvtár egyikeként, az MTA REÁL-ban kórház által fenntartott könyvtárként – most még – egyedül tudhatjuk magunkénak ezt a munkát. Köszönet érte mindenkinek, aki ebben segítségünkre van.

Irodalomjegyzék:

- [1] MTMT A közös rendszerből származó előnyök <https://www.mtmt.hu/magyar-tudomanyos-muvek-tara>
- [2] MTMT Dokumentumok Útmutatók (37 csatolmány). <https://www.mtmt.hu/mtmt-dokumentumok>
- [3] REAL – az MTA Könyvtárának Repozitóriuma <http://real.mtak.hu/>
- [4] Szolgáltatási megállapodás <http://real.mtak.hu/eprints/sa.html>
- [5] Kormányhatározat az MTMT-ről: Magyar Közlöny 2014. évi 44. szám - 1167/2014. (III. 25.)
- [6] MTMT Szerzői felület (útmutató) https://www.mtmt.hu/system/files/szerzoiutmutato_v1_2.pdf
- [7] Kollár István: Az MTMT adatbázisról és hatékony feltöltéséről. Hozzászólás Scheuring István cikkéhez <http://www.matud.iif.hu/2012/11/17.htm>
- [8] Holl András: A nyílt hozzáférés nemzetközi és hazai áttekintése <http://olvasas.opkm.hu/Plugins/KonyvEsNeveles/index.php?view=articlePrint&id=1383>

Névjegy / Cards

Névjegy rovatunkban a Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont Pekár Mihály Orvosi és Élettudományi Szakkönyvtár két fiatal, tehetséges, új munkatársát szeretnénk bemutatni. Edinával már találkozhattak az érdeklődők az Informatio Medicata 2014-es rendezvényén.

Egyetemi tanulmányaimat a Pécsi Tudományegyetemen végeztem.

2011-ben szereztem mérnök informatikus BSC, majd 2014-ben informatikus könyvtáros MA diplomát.

Egyetemi tanulmányaim alatt a Pécsi Tudományegyetem Juhász Jenő Szakkollégiumának tagja, majd titkára voltam. Szakkollégiumi kutatási témám feldolgozása mellett a szakkollégium működésében is részt vettem, programok, kirándulások, konferenciák szervezésével.

2014 júniusa óta a Pekár Mihály Orvosi és Élettudományi Szakkönyvtárban dolgozom. Munkám során feladataim közé tartozik a folyóiratok feldolgozása, a minőségfejlesztési projektben való részvétel, a MATARKA adatbázis töltése, illetve a könyvtár Facebook oldalának gondozása is.

Szakmai tevékenységem során fontosnak tartom a szakirodalom folyamatos nyomonkövetését, nyelvtudásom fejlesztését. Szabadidőmben szívesen olvasok, kerékpározok, rajzolok, szeretek kirándulni, utazni, új helyeket megismerni.

Kovács Edina

kovacs.edina@lib.pte.hu

PTE Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont

Pekár Mihály Orvosi és Élettudományi Szakkönyvtár

Tanulmányaimat 2009-ben kezdtem informatikus könyvtáros alapszakon a Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Karán, ahol szakirányom az információs műveltség pedagógiája volt.

2014-ben ugyanezen a karon szereztem diplomát mesterfokú informatikus könyvtáros szaktudományi (kutatásfejlesztési) információmenedzser szakirányon.

A 2011/2012-es tanévben a Könyvtár- és Információtudományi Intézet demonstrátoraként tevékenykedtem. 2013-ban csatlakoztam projekt asszisztensként a „TÁMOP 4.2.2.C-11/1/KONV-2012-0005 Jól-lét az információs társadalomban, A digitális megosztottság komparatív analízise” című pályázathoz.

2014 júniusa óta dolgozom a PTE Pekár Mihály Orvosi és Élettudományi Szakkönyvtárban, ahol elsősorban a kutatóink által végzett tudományos munkák eredményeit frissítem az MTMT adatbázisában. Emellett részt veszek a PTE könyvtári hálózat minőségfejlesztési projektjében. Az eredményes munkavégzés érdekében szeretem figyelemmel kísérni a kurrens könyvtártudományi szakirodalmat.

Terveim közt szerepel az angol és a német nyelvismereteim fejlesztése. Szabadidőmben szívesen nézek filmeket és sorozatokat, szeretek nagyméretű puzzle képeket kirakni.

Fekete Rita

fekete.rita@lib.pte.hu

*PTE Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont
Pekár Mihály Orvosi és Élettudományi Szakkönyvtár*

Szerzői útmutató / Instructions For Authors

A folyóirat célja: Az Orvosi Könyvtárak folyóirat célja aktuális orvosi könyvtárosi, könyvtárszakmai és egészségügyi témájú információk közzétevése. Ezen belül megjelentet eredeti és összefoglaló közleményeket, beszámolókat, híradást ad szakmai képzési lehetőségekről, úti jelentéseket, MOKSZ tagkönyvtárakat érintő híreket közöl, valamint az orvos és könyvtáros szakma képző intézményeinek hallgatói számára publikálási lehetőséget biztosít, közli a hallgatók írásait, illetve azok kivonatát. A kéziratok elbírálásának, illetve elfogadásának joga a szerkesztőséget illeti. Az eredeti közlemények elbírálása peer-review rendszerben történik.

Kéziratok beküldése: a kéziratokat a szerkesztőség a tunde.gracza@aok.pte.hu mail címen fogadja. Az eredeti közlemények Orvosi Könyvtárakban való publikálásának feltétele, hogy a cikk korábban még nem jelent meg és az Orvosi Könyvtárakhoz való benyújtással egy időben máshova még nem került beadásra, valamint a kézirat benyújtását valamennyi szerző jóváhagyta és a közlemény a Helsinkai deklaráció (1975, revízió 2008) előírásainak megfelel.

Az eredeti közlemények szerkezete: címoldalon magyar és angol nyelvű cím, szerző(k) neve és munkahelye(i) (a szerző neve mellett felső indexszel jelölve); magyar és angol nyelvű összefoglaló max. 80-80 szó terjedelemben, megfogalmazásában a közlemény lényegét megragadó és annak szerkezetét követő; magyar és angol nyelvű kulcsszavak (max. 4-4); rövidítések jegyzéke (angol nyelvű rövidítések lehetőség szerinti lefordításával); szöveg (bevezetés, cél, módszer, eredmények, discussio/megbeszélés); irodalomjegyzék (Vancouver stílus); táblázatok, ábrák; táblázatok és ábrák jegyzéke; levelező szerző elérhetősége.

A Szerkesztőség címe: 7624 Pécs, Szigeti út 12.

A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének negyedévenként megjelenő hivatalos lapja

Kiadja: A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége

e-mail: moksz.orvosikonyvtarak@gmail.com

Tel: +36 1 354-5369

<http://lib.semmelweis.hu/moksz/>

ISSN 2061-036X (Nyomtatott)

ISSN 2061-0378 (Online)

Honlap: <http://lib.semmelweis.hu/moksz/orvosik.htm>

Facebook: <https://www.facebook.com/orvosikvtarak?fref=ts>

Lapigazgató

Dr. Palotai Mária PhD – MOKSZ elnök

e-mail: palotai.maria@aek.hu

Főszerkesztő:

Dr. Gracza Tünde

e-mail: tunde.gracza@aok.pte.hu

Társszerkesztő:

Kárpáti Zoltánné Tölgyesi Ágnes

tolgyag@pandy.hu

Angol nyelvi tanácsadó:

Kiss Tamás

tamas.kiss@aok.pte.hu

Borítóterv és tipográfia:

MOKSZ

Nyomdai előkészítés:

MOKSZ

Szerkesztőség címe:

7624 Pécs, Szigeti út 12.

e-mail: tunde.gracza@aok.pte.hu

Adószám: 18230082-1-42

Nyomtatásban megjelenik **50** példányban